

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Přípravenost adolescentů opouštějících dětské domovy na samostatný život z pohledu sociálního pracovníka

Lucie Vránová

Bakalářská práce

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2022

Prague College of Psychosocial Studies

Preparedness of adolescents leaving children's homes for independent living from a social worker's perspective

Lucie Vránová

The Bachelor Thesis

The Bachelor Work Supervisor: Doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2022

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala zcela samostatně. Veškerou literaturu a zdroje, ze kterých jsem čerpala, uvádím v seznamu použitých zdrojů. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Lucie Vránová

Tímto bych chtěla poděkovat Doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, jeho vstřícný přístup a podporu.

ANOTACE

Teoretická část této bakalářské práce má za cíl čtenáře seznámit se základními pojmy a legislativními vazbami souvisejícími s ústavní výchovou, sociálním prostředím dítěte včetně stavů kdy dochází k ohrožení dítěte, jeho odebrání z rodiny a následné řešení vzniklé situace formou náhradní péče o dítě. Podstatná část této práce je věnována dětským domovům, seznámením s jejich fungováním, jejichmi zaměstnanci a procesem přípravy dětí na odchod z ústavní výchovy.

Praktická část je věnována analýze zaměřené na připravenost dětí na odchod z dětského domova, začleňování do společnosti, jejich povědomí o možnostech ubytování, podpory sociálního pracovníka, uplatnění na trhu práce apod. Rovněž se zabývám tématem grantových a nadačních programů, které nabízí různé formy podpory pro děti v dětských domovech.

Klíčová slova: Klíčová slova: dítě, rodina, ústavní výchova, dětský domov, nadace

ABSTRACT

The theoretical part of this bachelor's thesis aims to familiarise the reader with the basic concepts and legislative links relating to institutional education, the child's social environment, including situations in which the child is threatened, her/his removal from the family and the subsequent resolution of the situation in the form of replacement care. A substantial part of this thesis is devoted to children's homes, introducing their functioning, their staff and the process of preparing children for leaving institutional care.

The practical part is devoted to an analysis focusing on the inclusion of children leaving the children's home in mainstream society, their awareness of accommodation options, support provided by a social curator, employment opportunities, etc. It also analyses the awareness and experience of children with programmes of non-profit organisations offering various forms of support while in children's homes.

Keywords: child, family, institutional education, children's home, foundation

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK.....	10
1.1 OSOBNOST SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V DĚTSKÉM DOMOVĚ	10
1.2 CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	11
1.3 ETICKÝ KODEX SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	13
1.4 MULTIDISCIPLINÁRNÍ TÝM	14
1.4.1 Vychovatel	15
1.4.2 Ředitel dětského domova	15
2 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ DÍTĚTE.....	17
2.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ DÍTĚTE	17
2.2 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE V RODINĚ	18
2.3 OHROŽENÉ DÍTĚ	20
3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY A DÍTĚ.....	22
3.2 ODEBRÁNÍ DÍTĚTE Z RODINY	25
3.3 DĚTSKÉ DOMOVY	28
3.4 ODCHOD Z DĚTSKÉHO DOMOVA	29
3.5 NADACE, KTERÉ SE PODÍLEJÍ NA POMOCI DĚTEM	34
3.5.1 Nadace Terezy Maxové.....	35
3.5.2 Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové.....	37
3.5.3 Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových	37
3.5.4 Srdce na dlani	39
3.5.5 Táta a máma	40
3.5.6 Nezisková organizace Spolu Dětem.....	40
3.5.7 Nadace Sophia.....	41
II EMPIRICKÁ ČÁST	42
4 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	43
4.1 CÍLE A HYPOTÉZY VÝZKUMU	43
4.1.1 Hypotéza 1	44
4.1.2 Hypotéza 2	44
4.1.3 Hypotéza 3	44
4.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉ METODY.....	45
4.2.1 Dotazník	45
4.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU	56
4.3.1 Hypotéza 1	57
4.3.2 Hypotéza 2	60
4.3.3 Hypotéza 3	62

4.4	DISKUSE.....	64
ZÁVĚR		66
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY		67
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		69
SEZNAM OBRÁZKŮ		70
SEZNAM TABULEK		71
SEZNAM PŘÍLOH		72
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE		76

ÚVOD

Dospělost je zásadním milníkem v životě jedince. Je to období, kdy člověk dosáhne plnoletosti, získává např. volební právo, řidičský průkaz, rozhoduje sám o sobě. Rovněž je to ale období kdy člověk definitivně přejímá zodpovědnost za svůj život a jak je na toto období připraven hraje zásadní roli v jeho dalším životě. Většina z nás se na toto období těší, staneme se plnoletými, ale stále zůstáváme „dětmi“ svých rodičů díky čemuž může být vstup do dospělého života pozvolný. Děti z dětských domovů to mají o poznání náročnější, protože jejich vstup do dospělosti bývá zpravidla "rovnýma nohama".

Ve své bakalářské práci se zabývám dětskými domovy a adolescenty, kteří je opouštějí. Téma své bakalářské práce jsem si vybrala, protože jsem několik let spolupracovala jako dobrovolník s dětskými domovy a měla jsem tak šanci seznámit se s mladými lidmi, kteří se chystají k odchodu z dětského domova a mluvit s nimi o jejich budoucnosti a možnostech. Díky této zkušenosti mě samotnou začalo zajímat jak probíhá samotná příprava adolescentů opouštějící dětské domovy, jaká je jejich následná podpora a možnosti mimo kompetenci dětských domovů. Ve své práci tedy popisuji nejen přípravu probíhající v dětských domovech, ale také možnosti poskytované soukromým sektorem. V rámci grantů a nadací jsem vybrala několik větších i menších nadací, které poskytují například stipendia, studium jazyka v zahraničí, příspěvek na řidičský průkaz, možnost zkoušky vlastního bydlení, brigády u potenciálních zaměstnavatelů atp. Zabývám se tedy nejen možnostmi, které jsou adolescentům nabízeny, ale také nutností jejich vlastní iniciativy nejen k dohledání programů, ale také samotné participace, aby do programu mohli být zařazení a měli tak možnost mít svůj život v rukách a ne být jen pasivním příjemcem v nabízeném programu nebo systému.

V praktické části své bakalářské práce jsem pracovala s adolescenty, kteří již domov opustili a zajímala jsem se o jejich subjektivní pocit, zda-li se cítili být dostatečně připraveni a jestli po opuštění dětského domova spolupracovali se sociálním pracovníkem a jak tuto spolupráci vnímali. Zajímala jsem se také o oblast jejich zaměstnání, jestli měli zajištěno bydlení a také, zda-li byli součástí některého grantového nebo nadačního programu. Forma sběru dat probíhala prostřednictvím dotazníkového průzkumu na náhodně vybraném vzorku jedinců.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

1.1 Osobnost sociálního pracovníka v dětském domově

Sociální pracovník v dětském domově musí splňovat nejen zákonem dané požadavky, ale také jisté osobností předpoklady a etické zásady. V dětském domově zastává sociální pracovník mnoho funkcí, přičemž hlavní náplní je práce s dětmi a s rodinou, komunikace s OSPOD a dalšími orgány státní správy (např. Policií ČR), administrativní činnost (příspěvky na péči, jednání u soudů, školy atp.) a samozřejmě je klíčovou osobou v přípravě dítěte na odchod z dětského domova. Jak již bylo zmíněno, sociální pracovník je v kontaktu nejen s dětmi, ale také s rodinami, proto musí disponovat výbornými komunikačními dovednostmi, musí umět aktivně naslouchat, být empatický a zároveň si musí umět zachovat jistý odstup. Díky svému častému kontaktu s dětmi, se stává rovněž určitým vzorem a součástí procesu socializace, která má mnoho činitelů.

„Podstatou práce sociálního pracovníka je lidský vztah ku klientovi, s kterým spolupracuje. Preto by mal mať isté osobnostné predpoklady, ktoré predstavujú viaceré individuálne vlastnosti a kvality, ktoré ho charakterizujú na zvládnutie hodnotových noriem, orientácií, stabilnosti motívov a záujmov, schopnosti sebahodnotenia, schopnosti sebaúcty a úcty k druhým. Sociálny pracovník musí byť silná osobnosť ktorá svojou energiou, zdatnosťou, alebo inými schopnosťami dokáže vyniknúť. Osobnostné predpoklady, charakterové a povahové vlastnosti sú dôležité pri neustálej práci s ľuďmi. Podstatnou súčasťou v interakcii medzi pracovníkom a klientom je komunikácia, a preto by mal mať sociálny pracovník určitú dávku inteligencie, všeobecný prehľad a pozitívne vlastnosti, ako poctivosť spravodlivosť, pravdivosť, pracovitnosť, čestnosť, dôvernnosť, slušnosť, zodpovednosť, trpezlivosť, obetavosť a morálny postoj, a tiež by mal pôsobiť na klienta ako vzor. Sociálny pracovník by mal mať vlastnosti zrelej osoby, akými sú citová stabilita, životný optimizmus, životné skúsenosti, zvládanie a prekonávanie zaťaženia vyplývajúceho z náročného povolania.“ (Laca, Sociálna pedagogika verzus sociálna práca, 2016, s. 358)

Sociální pracovník musí být ve své práci velice dobře orientovaný, zároveň musí mít znalosti z oboru práva, psychologie, pedagogiky, etiky a dalších oborů, které upotřebí při své činnosti. V dětském domově je sociální pracovník součástí multidisciplinárního týmu, proto je důležité, aby se spolupodílel na tvorbě pracovního týmu, měl přehled o spolupracujících profesích, aktivně se v týmu podílel na řešení problémů a zároveň se

účastnil nejen individuálních, ale také skupinových supervizí. Význam a váhu supervize v sociální práci popisuje ve své knize Matoušek následovně

Supervize je celoživotní forma učení, zaměřená na rozvoj profesionálních dovedností a kompetencí supervidovaných, při níž je kladen důraz na aktivaci jejich vlastního potenciálu v bezpečném a tvořivém prostředí. Z institucionálního hlediska je supervize profesionálním postupem pozorování, reflexe profesní praxe i postgraduálního vzdělávání.

Ve vzájemné spolupráci mezi supervizorem a supervidovaným jde o společné hledání řešení v atmosféře důvěry, o rozvíjení sebereflexe vedoucí k pochopení doposud neuvědomovaných souvislostí, vztahů, pocitů a jejich odrazu v pracovní činnosti. Supervidováni však mohou být nejen jedinci, ale i skupiny a týmy. Jakmile dojde k propojení aspoň dvou osob (supervidovaného a supervizora) stává se jejich vzájemná interakce významným aspektem supervize. Supervizor a supervidovaný tvoří malý, uzavřený sociální systém. Proces supervize je uskutečňován v kontextu vztahů. Pokud je funkční, je kooperativní, demokratický, otevřený, vzájemný, respektující a „zúčastněný“. Tento systém funguje v rámci širších systémových vazeb jedné nebo více institucí, jež také podobu supervize formují. (Matoušek, *Metody a řízení sociální práce*, 2003, s. 349)

Sociální pracovníci jako profesní skupina sdílejí společné hodnoty, které jsou obsaženy v etickém kodexu. V sociální práci jsou hodnoty důležité z více důvodů. Určují povahu sociální práce i povahu vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem, kolegy i širší společností. Hodnoty také ovlivňují, jakou metodu práce sociální pracovník použije, a jsou klíčové při řešení etických dilemat. Na hodnotách jsou založeny i principy práce s klienty. (Matoušek, *Metody a řízení sociální práce*, 2003, s. 33)

1.2 Charakteristika sociálního pracovníka

Sociální práce, jakožto pomáhající profese, zahrnuje sociální péči, sociální poradenství a samozřejmě sociální prevenci. Sociální pracovník se ve své profesi řídí zákonem 108/2006, který jej specifikuje následujícím způsobem:

Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost,

poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. (Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách)

Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.

Bezúhonnost se posuzuje a prokazuje podle § 79 odst. 2 a odst. 3 věty první až třetí.

Zdravotní způsobilost zjišťuje a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti vydává registrující poskytovatel zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktický lékař pro děti a dorost a u zaměstnanců poskytovatel pracovnělékařských služeb.

Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je:

- a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
- b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu.

Odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka při poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče podle § 52 má též sociální pracovník a zdravotně sociální pracovník, který získal způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštního právního předpisu.

Při uznávání odborné kvalifikace nebo jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie se postupuje podle zvláštního právního předpisu.

Jedním z klíčových osobnostních předpokladů sociálního pracovníka patří schopnost komunikace ať už v práci s klientem (jednotlivcem, skupinou či komunitou) či spolupracovníky. Při komunikaci s klientem je potřeba zohledňovat věk klienta, jeho případný handicap či mentální úroveň a to tak, aby sdělovaná informace byla pro klienta srozumitelná. Mezi další důležité dovednosti se řadí aktivní naslouchání, zájem o klienta,

empatie, odborné znalosti z oblasti psychologie, filozofie, práva a dalších. Sociální pracovník by se měl rovněž orientovat v legislativě. Měl by mít jisté manažerské dovednosti (při své práci bude sociální pracovník často členem multidisciplinárního týmu, jehož by měl umět být nejen aktivní součástí, ale také by měl mít schopnost tento tým efektivně řídit) a administrativní dovednosti. Sociální pracovník by měl umět akceptovat klienta, snažit se pochopit jeho jednání a respektovat jeho rozhodnutí. Zároveň je důležité, aby sociální pracovník myslel i na sebe a to nejen v seberozvoji, v péči o své duševní zdraví, ale také by měl umět znát sám sebe, své hranice a limity a umět si je včas přiznat. Jen tak se dokáže ochránit například před syndromem vyhoření, nebo jej alespoň včas rozpoznat.

1.3 Etický kodex sociálního pracovníka

Laca ve své knize Sociální pedagogika versus Sociální práce, vysvětluje Etický kodex jako soubor pravidel a norem, kterými by se měl sociální pracovník ve své práci řídit. Jedná se o hodnoty, které by měly být vlastní nejen sociálním pracovníkům, ale pracovníkům všech humanitních profesí. (Laca, Sociální pedagogika versus sociální práce, 2016)

Etický kodex vychází z Ústavy, Listiny základních práv a svobod a samozřejmě podléhá platné judikatuře dané země. Dále se řídí Všeobecnou deklarací lidských práv, Chartou lidských práv spojených národů a Úmluvou o právech dítěte.

Mapuje přístup a fungování sociálního pracovníka v mnoha rovinách, ať už ve vztahu ke klientovi, který zahrnuje plný respekt k osobě jeho klienta a jeho potřebám bez ohledu na rasu, vyznání, pohlaví atp. Rovněž mluví o ryzosti záměru při práci s klientem ve prospěch klienta. Zároveň klade důraz na osobu sociálního pracovníka a jeho uvědomění vlastních limitů v péči o klienta a ošetření vzniklé situace. A v neposlední řadě napomáhá řešit dilemata sociální práce.

Dalším okruhem, kterému se etický kodex věnuje, patří práce sociálního pracovníka ve vztahu k zaměstnavateli a kolegům, který se zabývá nejen adekvátním plněním povinností a respektu k zaměstnavateli, ale zároveň vlastnímu přínosu pro sociální politiku formou zkušeností a znalostí, o které se rovněž sociální pracovník dělí se svými kolegy.

Sociální práce jako obor se neustále vyvíjí a sociální pracovník by se měl rovněž nadále vyvíjet. Tato část je věnována zejména vzdělávání sociálního pracovníka jakožto součásti

jeho profesního života, aby byl schopen udržet své znalosti na co nejvyšší úrovni, což se odráží na kvalitě jeho služeb.

Etický kodex rovněž popisuje vztah sociálního pracovníka ke společnosti. Sociální pracovník má ohlašovací povinnost a obecně musí při své práci myslet nejen na blaho klienta, ale rovněž celé společnosti. S čímž souvisí i podněty k legislativním změnám atp. Jeho cílem je rovněž seznámení veřejnosti s odlišností jiných ras a kultur, díky čemuž vyvrací některé dávno překonané mýty a dává možnost beze strachu a předsudků poznat jiné národy a jejich kultury.

Etický kodex se v neposlední řadě zabývá etickými problémy, které Laca ve své knize (Laca, Sociálna pedagogika verzus sociálna práca, 2016) popisuje následovně:

„Medzi základné etické problémy, s ktorými sa sociálni pracovníci stretávajú a musia o nich rozhodovať patrí:

- Kedy zasahovať do života občana a jeho rodiny, skupiny, či obce
- Ktorým sociálnym prípadom dať prednosť a venovať čas na dlhodobé výchovné pôsobenie
- Koľko pomoci a starostlivosti poskytnúť, aby stimulovali klienta k zmene postojov a zodpovednému jednaniu a nevideli k zneužitiu
- Kedy prestať so sociálnou terapiou a poskytovaním služieb sociálnej pomoci.“

1.4 Multidisciplinárny tím

Multidisciplinárny tím je tím odborníkov, ktorí spolu úzce spolupracujú na určitom prípade, pričom je veľmi dôležité, aby bol každý člen tímu seznámen s náplní práce každého jednotlivce, čo vedie k efektívnej koordinácii práce. Jedným z najdôležitejších atributů multidisciplinárneho tímu je vzájomná komunikácia. Je nutné, aby všetci členovia tímu boli seznámení s rozdelením práce, cieľom práce, s probíhajúcimi úkonmi a ich výsledkami. K takovému súhru je dôležité, aby tím koordinoval jeden človek, ktorý bude daný tím nejen odborné znáť, efektívne riadiť, ale zároveň jej bude také reprezentovať, a práve týmto človekom je často sociálny pracovník.

Jak již bylo zmíněno, v dětském domově je sociální pracovník součástí multidisciplinárneho tímu. Tento multidisciplinárny tím je tvoren najčastejši riaditeľom detského domova, pedagogickými pracovníkmi (vychovateľmi), a jeho súčasťmi môže byť také

dětský psycholog. Sociální pracovník je pak často právě tou osobou, která reprezentuje práci daného multidisciplinárního týmu například při komunikaci se zákonnými zástupci, orgány atp.

1.4.1 Vychovatel

Vychovatel patří mezi klíčové pedagogické pracovníky nejen pro samotnou instituci, ale hlavně pro svěřené děti. Vychovatel je osoba, která bezprostředně působí na děti, pomáhá jim stát se součástí rodinné skupiny, navazovat vazby, dovoluje dítěti zažít pocit bezpečí a sounáležitosti, zároveň od prvního dne dítě připravuje pomalými kroky na odchod z dětského domova do samostatného světa dospělých. Vychovatel se stává dítěti nejbližší dospělou osobou, která by měla působit nejen jako autorita, ale měla by si získat sympatie a hlavně důvěru dítěte. Stejně jako jiní pedagogičtí pracovníci musí být vychovatel psychicky způsobilý, což se prokazuje psychologickým vyšetřením, které se dle zákona provádí před vznikem pracovního poměru. Zájemce o tuto práci musí být rovněž i zdravotně způsobilý k výkonu povolání vychovatele.

Dle výzkumů Gottwaldové a kol. (2006) schází mezi dětmi/mladistvými a pedagogickými pracovníky prostor pro důvěrnost a intimitu. Je to dáno jednak fluktuací pedagogických pracovníků, kdy odchod „blízkého“ člověka dítě vnímá jako odmítnutí, tedy bolestivý trest a zklamání, což má za následek budoucí problematické navázání jakýchkoliv blízkých vztahů. Vysoký počet dětí na jednoho pracovníka časově i kapacitně znemožňuje vytvoření bližšího a důvěrnějšího vztahu. (Běhounková, 2012)

1.4.2 Ředitel dětského domova

Ředitelem DD se rozumí osoba, jenž zastřešuje chod DD po stránce personální, administrativní, legislativní, manažerské. Ze zákona vyplývají řediteli dětského domova následující povinnosti – komunikace s OSPOD (informace o přijatých dětech, splnění podmínek pro osvojení, změny atp), komunikace se soud, informování zákonných zástupců o dítěti), seznámení dětí s řádem DD, jejich nároky a právy, umožnit dítěti návštěvu zákonného zástupce, cestu dítěte za zákonným zástupcem atp. Rovněž má ředitel povinnost neprodleně informovat PČR a OSPOD při útěku dítěte, či například při návratu do dětského domova pod vlivem návykové látky, dále ředitel DD rozhoduje například o prodloužení smlouvy o pobytu dítěte v DD. Toto jsou jen některé povinnosti vyplývající ze zákona §24 zákona č. 109/2002 Sb. Jedná se často o činnosti, ve kterých je žádoucí kooperace s ostatními zaměstnanci dětského domov.

Sociální pracovník tvoří nejčastěji multidisciplinární tým v dětském domově s pedagogickými pracovníky (tedy vychovateli) a ředitelem dětského domova. Tento multidisciplinární tým je většinou v dětských domovech trvalou pracovní skupinou. Společně pracují na bodech, které vyplývají z povinností jednotlivých pozic a dané instituce. Mezi základní body patří například rozhodování o prodloužení ústavní péče, příprava adolescenta na odchod z ústavní péče vč.komunikace s úřady, komunikace se zákonnými zástupci, doprovod adolescentů k při jednání s institucemi, plánování ročního programu atp. Rovněž se o každém dítěti vede záznam, na kterém se podílejí členové pracovní skupiny.

2 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ DÍTĚTE

Sociálním prostředím se obecně rozumí vliv bezprostředních faktorů na osobu dítěte již od jeho prenatálního vývoje. Toto prostředí má vliv na tvorbu vzorců a udává základní hodnoty a normy společnosti jenž budou v budoucnu dítětem uznávány. V průběhu času se toto prostředí bude přirozeně měnit spolu s vývojem dítěte a jeho životními fázemi. Jako nejvýraznější činitel je považována rodina či pečující osoby.

Bez respektu k sociálním (společně sdíleným) normám by se jakékoliv lidské společenství změnilo na nepřehlednou vřavu a vznikla by v něm zřejmě záhy celá řada konfliktů s nepředvídatelnými průběhy a následky. Na druhé straně lze říci, že v každém společenství se najdou jedinci či celé skupiny, které se chovají jak v rozporu se zavedeným pořádkem, tak proti očekávání ostatních. Porušování řádu, ale i jeho dodržování, je přitom sankcionováno. (Jedlička, 2004)

2.1 Rodinné prostředí dítěte

Rodina, je základní lidskou složkou společnosti, mezi jejíž základní funkce patří funkce ekonomická, reprodukční, emocionální a výchovná (socializační). Tyto funkce naplňují její členové a pečující osoby, z čehož vyplývá, že mají na dítě velký vliv. Tento vliv působí od narození a provází danou osobu po celou dobu jejího vývoje. Je tedy evidentní, že se jedná nejen o obrovskou moc, ale rovněž o nesmírnou zodpovědnost. Stěžejní vliv má tedy rodič, potažmo pečující osoba o čemž vypovídají níže uvedené řádky.

(Oldřich Matoušek H. P., 2016) definuje rodinu jako „Soužití jedné nebo více generací, v němž je podstatná emocionální a ekonomická podpora jednotlivců. Jádrem rodiny je partnerství dvou dospělých lidí, pokud v ní dva dospělí partneři žijí. Nejsilnější biologickou vazbou v rodině je vazba mezi dítětem a rodičem. Pokud v rodině vyrůstají děti, je podstatnou funkcí rodiny zajištění všech potřeb dětí“ (s. 11)

Primárním mechanismem ovlivňujícím socializaci dítěte v prvopočátku jeho života je kvalita rané symbiotické vazby (citové vazby, attachmentu), skrze ni dítě v průběhu dalšího vývoje latentně a nevědomě utváří své vzorce chování a zpracovává zkušenosti. Tato emoční vazba umožňuje připoutání dítěte k jeho blízkým osobám (zvaným též jako klíčové, pečující, primární osoby). Na významnost rané vazby matky s dítětem poukázal již ve 40. letech 20. století Spitz, který si všiml důsledků absence či narušení tohoto pouta. U dětí s dlouhodobou zkušeností institucionální péče pozoroval shodné specifické

projevy chování a prožívání, daný stav označil termínem hospitalizmus. Jeho příčinou je dle Spitze dlouhodobé neuspokojování potřeby bezpečí, jistoty a lásky, tj. prožitku pozitivního emočního klimatu a vzájemnosti v prvních letech života dítěte. (Běhounková, 2012)

Výzkumný tým pod vedením Langmeiera a Krejčířové (2006) potvrdil, že attachment má přímý vliv na utváření sebedůvěry a rozvoj prosociálního chování, je tedy stěžejní pro vývoj „psychického já“. Bowlby (1965) a Erikson (2002) předpokládají, že podpora a emocionální přístup primárních osob v raném dětství podstatně ovlivňuje vývoj emocionální regulace a adaptace jedince v budoucnosti. (Běhounková, 2012)

Janata (1999) zdůrazňuje význam vlivu osobnostních charakteristik klíčové osoby, na jejichž péči je novorozenec závislý a která pro něj reprezentuje vnější svět. Osobnost klíčové osoby může změnit dítě vrozeně stydlivé (se sníženou agresivitou) na zdravě sebevědomé a naopak příliš „agresivní“ dítě utlumit do „normální“ agresivity. (Běhounková, 2012)

Důležitou úlohou rodičů je také na své děti dohlížet a motivovat je k žádoucímu chování. Pokud rodiče svoji roli neplní očekávaným způsobem či se v rodině vyskytují nějaké problémy nebo nestandardní situace, je tendence případné antisociální chování přičítat této skutečnosti. Při úvahách o možných příčinách delikvence mládeže proto rodina vždy zaujímá čelní místo a nejrůznější charakteristiky rodiny jsou běžnou součástí jak kriminologických teorií, tak empirických výzkumů delikvence. Vliv rodiny na dítě se však s věkem postupně oslabuje a významnou úlohu začínají hrát především vrstevnické skupiny, s nimiž se jedinec v různé míře identifikuje. (Oldřich Matoušek A. K., 1998)

Rodina je nejen základem státu, ale je to i domov, bezpečí a láska. Rodina je místem, kde člověk navazuje první vztahy, prožívá první emoce a pomáhá utvářet vlastní sebehodnotu. Rodina je bezpečné místo, pro objevování vazeb, emocí a hranic. Rodina je prvním vztahem, první citovou záležitostí, první společenskou skupinou.

2.2 Sociální patologie v rodině

Se socializací rovněž souvisí možný rozvoj rizikového chování jako například užívání alkoholu, drog, nebo krádeže či jiné trestné činy, které někteří autoři dávají do souvislosti s nevyhovujícím rodinným prostředím.

(Josef Langmeier, 2011) popsali absenci v sociální struktuře a její následky následovně: „Chybí-li v sociální struktuře dítěte některý podstatný prvek určující vyhraněnou sociální roli – např. chybí-li v rodině otec, matka, sourozenci, či chybí-li styk s vrstevníky - plyne z toho, že jedinec postrádá zkušenosti s některými složkami kultury, které si děti běžně osvojují v interakci s druhými lidmi, a zůstává defektní v tomto směru, nedostatečně vyvinuto po této stránce osobnostního vývoje. Deprivace může být tedy v tomto pojetí chápána především jako defekt v učení rolí, podmíněný nepřítomností jistých nezbytných zkušeností se sociálními interakcemi v dětství. A následky takové deprivace jsou patrné v neúplné a nedostatečné socializaci: deprivované dítě je špatně připraveno pro přiměřený výkon mnoha rolí, které od něho budou očekávány v jeho životě ve společnosti, bude tedy špatným manželem, otcem, spolupracovníkem apod. Jeho schopnost rozlišovat mezi různými sociálními situacemi, požadavky a postoji je omezena a jeho jednání v sociálním styku i v pracovním výkonu je nevyspělé a defektní“.

Jak již bylo zmíněno, dominantní vliv na vývoj jedince má rodina. Je ovšem třeba zmínit, že vliv rodiny na jedince nemusí být pouze kladný. Jsou rodiny, ve kterých se užívá alkohol, drogy, rodiče se dopouští delikventního chování, děti jsou častými účastníky potyček a hádek, či jsou dokonce rodiči nebo zákonnými zástupci nuceni k nezákonné činnosti.

K problematickému psychosociálnímu vývoji dítěte dochází nejen v rodinách kriminálků, alkoholiků, toxikomanů a lidí, kteří principiálně nemají zájem pracovat, ale i všude tam, kde chybí láska, pocit bezpečí, kde výchovu provází nedůslednost nebo nezdravé ochránářství nabízející dítěti vše, na co si vzpomene. (Jedlička, 2004)

Rizikovými osobnostmi jsou zajisté alkoholici a toxikomani. Jsou jimi i rodiče mladiství, povahově nezralí, na rodičovství nepřipravení, se zájmy ještě adolescentními, ne-li dětskými. Méně však už se ví o tom, že lidé, kteří byli postiženi psychotickou deprivací v dětství, často vyrostou v osobnosti zvláště ochuzené v citové oblasti, takže nejsou dobře schopni lásku ani dávat, ani přijímat. (Matějček, 2015)

Z hlediska výchovy nebo i preventivních intervencí zaslouží pozornost ty faktory, které mohou stát za sníženou sebekontrolou. Mohou k nim patřit nejenom narušené sociální vazby, ale přímo také některá traumata, která se mohla v životě dětí objevit. Analýzy ukazují, že mírně nižší sebekontrolu projevují děti, které zažily rozvod v rodině nebo

opakující se konflikty mezi rodiči. Ještě výraznější efekt ovšem mívá násilí s alkoholem nebo užíváním drog. V těchto podmínkách je pěstování přiměřené sebekontroly na straně dítěte mnohem obtížnější. (Eva Krulichová, 2015)

2.3 Ohrožené dítě

Pojmem ohrožené dítě se rozumí dítě, jehož základní potřeby nejsou naplněny nebo je ohrožené jejich naplňování. V našich domácích podmínkách jde zpravidla o dítě vystavené nevhodnému zacházení, dítě vyrůstající v deprivujícím prostředí, např. v sociálně vyloučené lokalitě, dítě vyrůstající mimo vlastní rodinu, dítě s poruchami chování. (Oldřich Matoušek H. P., 2016)

Posouzení situace ohroženého dítěte je záležitost složitá a náročná. Jedná se o komplexní problematiku, při jejímž řešení se sociální pracovník neobejde bez spolupráce a pomoci dalších odborníků. Dítě, stejně jako dospělý, je biopsychosociální individualitou, a tudíž je třeba posoudit každého jedince a jeho situaci jak z hlediska zdravotního, resp. medicínského, tak z hlediska psychologického a samozřejmě i sociálního či sociálněprávního. Bez pomoci pediatra, nejlépe pediatra sociálně orientovaného, a dětského psychologa se sociální pracovník při posuzování potřeb a situace ohroženého dítěte neobejde. Mnohdy potřebuje zapojit do posuzování ještě další odborníky – neurologa, dětského psychiatra, speciálního pedagoga, foniatra, logopeda, právníka, popř. další profese. Sociální pracovník by se měl především ujmout role koordinátora a jeho prvním úkolem by mělo být sestavení týmu potřebného k řešení každého jednotlivého případu.

Na základě vlastního posouzení, posouzení pediatra a posouzení psychologa by měl spolu s nimi stanovit optimální skladbu týmu, naplánovat a organizovat postup vyšetření a koordinovat práci jednotlivých odborníků. Spolu s nimi by měl na závěr stanovit komplexní sociální diagnózu, prognózu, navrhnout postup a alternativy řešení a případné terapie nebo rehabilitace.

Při tomto postupu by měl mít neustále na paměti, že situaci ohroženého dítěte nelze posuzovat jako situaci samotného, izolovaného jedince, ale vždy v rámci jeho „sociálněekologického pole“. Vždy by měl spolu se svým týmem zkoumat mikrosociální systém dítěte (jeho rodinu, ať již vlastní, biologickou, nebo náhradní, popř. jiné významné

osoby, k nimž má dítě silný emoční vztah). Stejně tak by měl tým zmapovat mezosociální systém (školu, sousedství, skupinu vrstevníků aj.) a posoudit jeho silné, pozitivní stránky - „zdroje podpory a rozvoje“, i stránky slabé, negativní - „zdroje ohrožení a újmy“. Neměl by opomenout ani makrosystém a všechny jeho zdroje, možnosti, omezení a nabídky standardních řešení. (Matoušek, *Metody a řízení sociální práce*, 2003, s. 203)

3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY A DÍTĚ

Česká Republika se řídí Úmluvou o právech dítěte podepsanou 30. září 1990. Dle této Úmluvy je dítě specifikováno jako osoba, která nedosáhla věku 18ti let a ani nebyla právně zploletěna dříve. Tato mezinárodní Úmluva deklaruje dítěti práva jako:

- právo na život
- právo na jméno
- právo poznat své rodiče a být jimi vychováván
- svoboda projevu a svobodný přístup k informacím
- svoboda myšlení a náboženského vyznání
- svoboda sdružování a pokojného shromažďování
- právo na ochranu soukromí
- právo na ochranu před násilím, ponižováním a vykořisťováním
- právo na zajištění ochrany a pomoci poskytované státem, pokud je dítě zbaveno rodinného prostředí
- duševně nebo tělesně postižené děti mají právo prožít plný a řádný život
- právo na ochranu zdraví a využívání zdravotnických zařízení
- právo na výhody sociálního zabezpečení
- právo na životní úroveň potřebnou pro jeho rozvoj
- právo na vzdělání
- právo na používání vlastního jazyka
- právo na odpočinek a volný čas
- právo na ochranu před nebezpečnou prací
- právo na svobodu projevu

Je důležité zmínit, že veškerá přijatá a vykonaná opatření na ochranu dítěte by měla sledovat nejlepší zájem dítěte, což je popsáno v Úmluvě o právech dítěte (Oldřich Matoušek H. P., 2016):

„Pojem obsažený v Úmluvě o právech dítěte OSN z roku 1989, podle níž má být tento zájem předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, uskutečňované veřejnými nebo soukromými subjekty. Pojem je obtížně definovatelný, zejména v situaci konfliktu zájmů rodičů a dětí. Zájmy dětí jsou provázány s normami skupiny, etnika, kultury, v níž děti žijí, proto je také možné vytvořit jen obecnou definici NZD.

Dítě má svůj zájem vyjádřit, pokud je k tomu způsobilé, a má se pak při rozhodování o něm k jeho názoru přihlížet. V kterých případech je dítě způsobilé k vyjádření svého názoru však česká legislativa ani judikatura zcela jasně neříkají. Vedle názoru dítěte bývá při rozhodování o dítěti v relevantních výkladech (včetně výkladu OSN k Úmluvě) za významné pokládáno zachování identity dítěte, zachování jeho rodinného prostředí a existujících vztahů, zajištění péče, ochrany a bezpečí, podpora jeho zdraví, zajištění jeho vzdělání a posouzení rizik, jimž je případně vystaveno“.

Na dodržování práv, která vycházejí z Úmluvy o právech dítěte byl zřízen Výbor pro práva dítěte.

Z úmluvy o právech dítěte vychází rovněž Sociálně právní ochrana dětí, dále jen SPOD. SPOD je definován zákonem Zákon č. 359/1999 Sb. - Zákon o sociálně právní ochraně dětí je definován následovně:

Sociálně-právní ochranou dětí (dále jen "sociálně-právní ochrana") se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

Zákon jasně definuje cílovou skupinu SPOD, instituce, které ji poskytují a také stanovuje podmínky, kterými se musí řídit. Je tedy třeba zdůraznit, že jedním ze zájmů SPOD je pracovat na nápravě celé rodiny a jejich funkcích. Mezi nástroje sociální práce při práci s rodinou patří preventivní programy, poradenství, aktivizační programy a samozřejmě terénní práce. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)

3.1 Ústavní péče a dítě

Nařízení ústavní výchovy by mělo být tím nejzazším krokem při řešení vzniklé situace, a to po vyčerpání jiných variant jako například svěření dítěte do péče jiné osoby, pěstounská péče na přechodnou dobu atp.

Podle NOZ § 971 jsou důvody pro nařízení ústavní výchovy následující:

(1) Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby.

(2) V případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu, svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců.

(3) Nedostatečné bytové poměry nebo majetkové poměry rodičů dítěte nebo osob, kterým bylo dítě svěreno do péče, nemohou být samy o sobě důvodem pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově, jestliže jsou jinak rodiče způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnění dalších povinností vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti.

(4) Soud v rozhodnutí, kterým nařizuje ústavní výchovu, označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Přitom přihlédne k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud dbá na umístění dítěte co nejbližší bydliště rodičů nebo jiných osob dítěti blízkých. To platí i tehdy, rozhoduje-li soud o přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Jedním z důvodů k šetření OSPOD a možnému zvážení ústavní výchovy je rovněž zanedbávání dětí.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v §6 uvádí kategorie ohrožených dětí, které mají právo na poskytnutí ochrany státu. Na ochranu mají nárok děti, jejichž rodiče neplní své povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti (zanedbávají své děti), aniž by přesně definoval formy a závažnost zanedbávání vyžadující intervenci státu. Dále je pak ochrana zaměřena na děti, které se samy dopouštějí sociálně nežádoucího chování,

jež často může být důsledkem zanedbávání v rodině - např. zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol, nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin, opakovaně se dopouštějí útěku od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte. (Terezie Pemová, 2016)

Za zanedbávání lze považovat takové chování osoby odpovědné za péči o dítě, které překračuje, nebo nedosahuje společností formálně (zákonně) i neformálně (zvykově) definovaná pravidla řádné péče a výchovy dítěte. Kvalita péče o dítě je srovnávána s našimi aktuálními poznatky v oblasti vývojových potřeb dětí, životní úrovní dané rodiny i celé společnosti včetně dostupnosti veřejných služeb (zdravotnických, školských a sociálních), celospolečenského vnímání dětství jako životní etapy a celkového postavení a role dítěte ve společnosti. Zanedbávání můžeme definovat jako situaci, kdy potřeby dítěte nejsou adekvátně uspokojovány, což vede k ohrožení jeho života, zdraví nebo vývoje. (Terezie Pemová, 2016)

3.2 Odebrání dítěte z rodiny

Dítě, které je odebráno z rodinného (byť nevyhovujícího prostředí) prochází velice těžkým obdobím. Přijde nejen o blízké osoby, ale rovněž o známé prostředí a kamarády. Pro dítě se v tu chvíli odehraje nespočet změn, které by těžko snášel dospělý člověk, který by znal logické opodstatnění, natožpak křehká a neznalá dětská duše. Dítě náhle změní prostředí, opustí místo, které je mu známé, kde se orientuje, namísto toho se dostane do prostředí nového, kde jsou cizí dospělí lidé, ale i děti.

Jakkoliv jsou aktivity pedagogických pracovníků v zařízeních institucionální výchovy vřelé a pečující, nemohou nikdy nahradit individualizovaný přístup v rodině. Odejmutí dítěte z biologické rodiny a jeho umístění v zařízení kolektivní výchovy bývá v drtivé většině doprovázeno sekundární deprivací nasedající na ztrátu klíčových osob, rodinných vazeb, či pouze známého prostředí, ať už je jejich míra narušení jakákoliv. Umístěním dítěte do ústavního zařízení je přetržen jeho dosavadní způsob života, vnímaný jako přirozený, a tudíž dochází i k omezení přirozených sociálních reakcí a interakcí. Každá další změna umístění znamená pro dítě další nové trauma vyplývající ze ztráty nových vztahových osob. V důsledku toho je ovlivněn, zpravidla zpomalen či zdeformován, proces utváření sebepojetí a utváření přirozených sociálních rolí. (Běhounková, 2012)

Již v předchozích odstavcích bylo zmíněno, že rodina je základním činitelem ve vývoji a také socializaci dítěte. Pro dítě představuje bezpečný přístav a dítě by mělo být součástí fungujícího mechanismu. Mezi hlavní důvody, pro které je dítě odebráno z rodiny a svěřeno do náhradní rodinné výchovy či do ústavní výchovy, patří ohrožení tělesného, duševního a rozumového vývoje dítěte, nemožnost rodičů zajistit řádnou výchovu dítěte dlouhodobě či na přechodnou dobu (například pro výkon trestu pečující osoby). Mezi další problémy se řadí hmotná a bytová nouze, ovšem ani jedno by podle § 971 odst. 3 Nového Občanského zákoníku, nemělo být důvodem pro odebrání dítěte z rodiny, pokud je jinak rodiči zabezpečena řádná výchova dítěte. Za zmínku také stojí fakt, že pokud to individuální situace rodiny dovoluje, je prioritou zahájit práci s rodinou a snažit se najít vhodná řešení. Pokud snaha o nápravu v rodině nebyla úspěšná, pak teprve by mělo přijít na řadu to nejzazší řešení, kterým by mělo být odebrání dítěte.

Existují rovněž zařízení pro děti jenž potřebují okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP). Zpravidla se jedná o děti, o které se jejich rodiče nemohou dočasně postarat. Jedná se například o zařízení provozované nevládní neziskovou organizací Fond ohrožených dětí (dále jen FOD), který provozuje Klokánek, který má celorepublikově 322 míst pro potřebné děti. Délka umístění dítěte v takovémto zařízení bývá průměrně okolo půl roku a mohou zde být umístěny děti na základně předběžného opatření, rozsudku soudu, ale také na žádost samotných rodičů, vlastní žádost dětí (do rozhodnutí soudu) či OSPOD. Předběžné opatření je v knize Státní orgány sociálně-právní ochrany dětí definováno následovně:

V české legislativě týkající se rodin a dětí jde o rozhodnutí soudu, jehož cílem je zajištění péče o dítě. Předběžné opatření (PO) se vydává v případech, kdy dítě přiměřenou péči nemá nebo je v přímém ohrožení. PO má platnost jednoho měsíce a může být prodlouženo vždy o jeden měsíc, ale celková doba jeho platnosti nesmí přesáhnout 6 měsíců. (Oldřich Matoušek H. P., 2016)

Soud může nařídit ústavní výchovu v maximální délce tří let. Před uplynutím této lhůty soud důvody pro setrvání v ústavní výchově znovu přehodnocuje, a pokud shledá nadále opodstatněnými, může ji opět nejdéle na dobu tří let prodloužit. V případě, že lhůta tří let skončila a je potřeba, aby ústavní výchova byla prodloužena, ale není dané rozhodnutí soudu k dispozici, zůstává dítě v ústavní výchově - ex lege, dokud nebude rozhodnutí soudu v co nejkratším termínu k dispozici. Takto může ústavní výchovu prodloužovat až do doby plnoletosti jedince a ze závažných důvodů ještě rok po jeho plnoletosti. V případě

nařízení ústavní výchovy je soud povinen každých 6 měsíců provést přezkoumání, při kterém dojde k zhodnocení, zda-li důvod pro ústavní výchovu nadále přetrvává, případně jestli neexistuje jiná možnost než ústavní výchova - například náhradní rodinná péče.

Odebráním dítěte z rodiny vzniká rodičům vyživovací povinnost vůči odebranému dítěti.

Další možností jak se může dítě dostat do ústavní výchovy také patří vlastní žádost dítěte. Provází jej právo dítěte požádat příslušné orgány o pomoc při ochraně svého života a svých práv. Zde se bere v potaz vyspělost dítěte a jeho vlastní názory na situaci a jeho potřeby. To vše spadá pod Zákon č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně právní ochraně dětí. Tato situace ale nastává spíše výjimečně a v pozdějším věku, kdy je dítě již samo schopno zhodnotit svou situaci, váhu svého rozhodnutí a být si plně vědom důsledků. Po takovéto žádosti následuje šetření OSPOD.

I v situaci, kdy je dítě z rodiny odebráno, je žádoucí, aby se s rodinou nadále úzce spolupracovalo. Proto i soudy ve svých nařízeních zohledňují místa výkonu ústavní výchovy, který by měl být co nejbližší rodinám těchto dětí, aby pokud není styk s rodiči zakázán či omezen, nebyl nařízením o ústavní výchově násilně přerušen či minimalizován v důsledku velké vzdálenosti či nedostupnosti. Je rovněž v zájmu dítěte, aby bylo v kontaktu s širší rodinou (pokud to situace umožňuje), jako jsou prarodiče či širší příbuzenstvo. Je třeba případy řešit individuálně, v rámci individuálního plánu ochrany dítěte (IPOD).

Obecní úřad s rozšířenou působností má dle §10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, povinnost zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny individuální plán ochrany dítěte, a to v součinnosti s rodiči, nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte. Účastnit se mají odborníci, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny. IPOD vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny. IPOD obsahuje časový plán pro provádění těchto opatření. IPOD má, pokud je to možné, umožnit setrvání dítěte v péči rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. IPOD se pravidelně aktualizuje, zejména v situacích, kdy je nařízena ústavní výchova, ochranná výchova, nebo kdy je dítě svěřeno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, případně do pěstounské péče. (Oldřich Matoušek H. P., 2016)

3.3 Dětské domovy

Dětské domovy spolu s dětským domovem se školou a diagnostickým ústavem, podléhají zákonu č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné činnosti ve školských zařízeních, který je řadí mezi školská zařízení pro výkon ústavní výchovy. Podle tohoto zákona se tedy jedná o zařízení, které poskytují péči jinak poskytovanou osobami odpovědnými za výchovu dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a rovněž dětem, u nichž bylo nařízeno předběžné opatření.

Dětský domov je primárně výchovné zařízení pro děti s nařízenou ústavní výchovou od 3 do 18ti let. Pokud však děti studují a připravují se na výkon budoucího povolání je na základě uzavřené smlouvy mezi adolescentem a ředitelem dětského domova možno pobývat v dětském domově až do 26 let.

V dnešní době se dětské domovy snaží alespoň trochu přizpůsobit rodinnému fungování, a proto jsou zde děti soustředěny do rodinných skupin v rozmezí nejméně 5 a nejvíce 6 dětí pro dětské domovy se školou, nejméně 6 a nejvíce 8 dětí v dětském domově. Počet rodinných skupin v dětských domovech je korigován na nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin, přičemž se klade důraz na umístění sourozenců do jedné rodinné skupiny, pokud tomu nebrání závažné okolnosti. Dle zákona 109/2002 §20, má dítě právo na společné umístění se svými sourozenci, nebrání-li tomu závažné okolnosti ve vývoji a vztazích sourozenců, nebo by to na jednotlivce mohlo mít neblahý vliv na jeho vývoj. O každou takovou skupinku pečují převážně vychovatelé a pedagogičtí pracovníci (tety a strejdové), ovšem na dítě také působí sociální pracovníci, ředitel dětského domova, vedoucí vychovatel atp. Každá skupinka samostatně hospodaří jako každá jiná rodina. Tento model dovoluje instituci naplnit výchovnou, vzdělávací a sociální funkci co nejpřirozeněji v daných podmínkách. Děti v rodinných skupinkách navštěvují v dopoledních hodinách základní školu, která zpravidla bývá mimo areál dětského domova, stejně tak jako střední školu, kterou si děti samy vybírají. Odpoledne pak chodí do kroužků, či mají jiné zájmové aktivity, a když se vrátí do domova, fungují opět v rodinné skupince se svými povinnostmi a radostmi. Každá rodinná skupina disponuje svými finančními prostředky, jezdí společně na nákup, plánuje volný čas, tráví spolu Vánoce, navštěvují lékaře apod. To celé pod záštitou instituce – dětský domov. Děti v dětském domově dostávají dárky, odměny a pobírají měsíční kapesné jehož výše se odvíjí od věku dítěte, jak určuje zákon, což je pro děti nejen forma odměny, ale samozřejmě snaha naučit

děti přirozeně hospodařit se svými penězi. Ve své podstatě se děti po celý svůj pobyt v dětském domově připravují na den, kdy jej opustí a za tímto účelem si osvojují všechny návyky běžného života. Rovněž jsou děti od 16ti let aktivně podporovány v brigádách, což jim nejen vštěpuje správné pracovní návyky, ale také úctu k penězům a práci jiných lidí. Mzda z těchto brigád je pak dětem vyplácena na účet, který je každému dítěti zřízen po nástupu do dětského domova.

Některé děti obtížně prožívají nedostatek soukromí (zejm. při potřebě si „zalézt“, poplakat, schovat se před světem a ostatními). Nicméně na nedostatek soukromí a neustálou míru řízenosti si děti v zařízení natolik zvyknou, že v samostatném životě mohou prožívat neschopnost sebeřízení a zvládnání samoty. (Běhounková, 2012)

3.4 Odchod z dětského domova

Dítě je na svůj odchod dlouhodobě systematicky připravováno již od svého příchodu do dětského domova. Příprava se děje stejně jako v rodině, kde se děti rovněž připravují, že se jednoho dne osamostatní. Tak jako má dítě v rodině vzor ve svých rodičích, má i dítě v domově vzor ve svém vychovateli. Dítě se tedy učí hygienickým návykům, zodpovědnosti, morálce, navazuje vztahy a přátelství, učí se hospodařit s penězi atp. V pozdějším věku a následně před samotným odchodem se příprava jasně zacílí a zintenzivní.

Adolescent je postupně připravován na situaci, která souvisí s jeho dospíváním a blížící se plnoletostí. Sociální pracovník dětského domova má v tento čas za úkol, seznámit adolescenta s možnostmi a také povinnostmi, které provázejí jeho odchod z dětského domova. Je třeba s adolescentem probrat jeho budoucnost, představy a možnosti, co je pro kterou konkrétní situaci třeba udělat. Dále je potřeba vyřídit potřebné formality a naučit adolescenta za sebe jednat a vystupovat ať už před úřady, či při pohovoru s potenciálním zaměstnavatelem. V tuto chvíli již může být adolescent v kontaktu se „svým“ sociálním kurátorem, který mu v tomto ohledu rovněž pomáhá a má funkci jakéhosi mentora v době osamostatňování a následující dva roky po odchodu adolescenta z ústavní výchovy.

U mladých dospělých vyrůstajících v zařízeních institucionální výchovy je přirozeně situace v mnoha aspektech odlišná od situace mladých dospělých opouštějících rodinu. Klíčový rozdíl spočívá ve strategii plánování odchodu a přípravy na něj. V rodině tato strategie nabývá více implicitní podoby, mladý dospělý se připravuje na svůj samostatný život průběžně, neorganizovaně, latentně. Zároveň existuje předpoklad, že k osamostatňování v rodině dochází postupně, s dopomocí rodiny (zejména, je-li mladý

dospělý studentem připravujícím se na své budoucí povolání v pregraduálním vzdělávání do 26 let). (Běhounková, 2012)

Zařízení musí mít propracovaný systém následné podpory (cílená a systematická příprava dítěte, mladistvého či mladého dospělého na vstup do samostatného života, posilování sociálních a životních dovedností umožňujících soběstačnost a integraci do společnosti, vytváření sítě sociálního bydlení v rámci komunitního plánování, poradenství a případně dohled apod.). V procesu přechodu dítěte ze zařízení do života je třeba brát ohled na pohlaví, věk a vyzrállost dítěte a další zvláštní okolnosti. Dětem umístěným v institucionální výchově je nutné zajistit kvalitní, kvalifikovanou a multidisciplinární podporu a zvyšovat tak kvalitu jejich života. (Běhounková, 2012)

Na základě analyzovaných zdrojů (legislativních i metodických dokumentů, odborné literatury, výzkumných pramenů), vztahujících se k přípravě na odchod ze zařízení institucionální výchovy v ČR a dokumentace externích poskytovatelů programů přípravy na vstup do života, usuzujeme, že příprava u dětí do 15 let je zaměřena více implicitně. Probíhá častěji v rámci výchovné terapeutické činnosti, zacílené na vyrovnávání emočních, intelektových a sociálních deficitů způsobených deprivací a raným narušením attachmentové vazby a v rámci běžného chodu zařízení, který slouží k nácviku praktických, zejména sebeobslužných dovedností. U mladistvých a mladých dospělých od 15 do 26 let se naopak proces přípravy na vstup do života více aktualizuje, a je tedy ve větší míře specificky zacílen. Takto zaměřené programy rozvoje akcentují osvojování praktických dovedností i znalostí důležitých pro samostatný život. (Běhounková, 2012)

Nejméně 6 měsíců před propuštěním dítěte (či mladistvého) je ředitel zařízení povinen informovat příslušný obecní úřad o nadcházejícím propuštění dítěte ze zařízení. Pokud mladý člověk odchází ze zařízení z důvodu zletilosti je ředitel zařízení povinen umožnit mu jednání se sociálním kurátorem.

Mladý člověk, který po dosažení zletilosti odchází ze zařízení, má nárok na věcnou pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek, podle své skutečné potřeby v době propouštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem zařízení (§ 33). Dále zákon č. 109/2002, Sb. deklaruje, že se mladistvému/mladému dospělému ve spolupráci s OSPOD poskytuje poradenská pomoc se zajištěním ubytování a práce, a nadále je mu i po opuštění zařízení poskytována poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací (§33). V otázce poskytování poradenství není však zákonem (ani jiným dokumentem) jasně deklarováno, kdo, jak dlouho a za jakých podmínek bude tuto službu poskytovat. (Běhounková, 2012)

Mezi nejpalcivější témata se řadí samozřejmě bydlení a zaměstnání. V bydlení je několik možností například startovací byty, ubytovny, sdílené pronájmy, pronájmy, domy na půli cesty anebo třeba zaměstnání s ubytováním od zaměstnavatele, kterým se budu ještě věnovat níže.

Velká část adolescentů se po odchodu z dětského domova vrací ke své původní rodině, což nebývá tím nejšťastnějším řešením hned z několika důvodů. Ze strany rodiny se často nejedná o úplně nezištné řešení, protože vědí, že potomek přichází s finanční částkou od státu, která mu byla ze zákona poskytnuta jako kapitál do samostatného života. Rovněž většinou v rodinách chybí pracovní návyky a adolescent tak záhy opouští své představy získané v ústavní péči a přizpůsobuje se rodině.

Dalším bodem zvýšeného zájmu je samozřejmě budoucí zaměstnání. Někdy se podaří, že adolescent má již předdomluvené zaměstnání kupříkladu ze své praxe ze školy, nebo se jeho dosavadní brigáda po dokončení studia stane prací na plný úvazek.

Trh práce představuje soubor určitých pracovních nabídek, které ve svém úhrnu představují také úhrn určitých pracovních dovedností, znalostí a kompetencí. Čím větším souborem požadovaných dovedností a kompetencí jedinec, který vstupuje na tento trh práce, vládne, tím má větší šanci na trhu práce uspět. (Petr Sak, 2004)

Pracovníci dětských domovů spolu se sociálními pracovníky časně na těchto bodech pracují a snaží se adolescenta motivovat k zajištění důležitých bodů pro svou budoucnost, ovšem největší zájem a iniciativu musí projevit adolescent sám.

V období příprav adolescenta na odchod z ústavní výchovy, se zintenzivňují programy, které jedince učí finanční gramotnosti, aby jej uchránily od rizikových půjček, přecenění svých finančních možností atp. Tato aktivita je vnímána jako velice důležitá, protože nástrah v podobě nevýhodných půjček je ve světě dospělých velké množství.

Zákon o situaci, kdy adolescent opouští ústavní výchovu, mluví následovně: „Dítěti, jemuž byl ukončen pobyt v zařízení z důvodů uvedených v § 24 odst. 5 písm. b) a c), se podle jeho skutečné potřeby v době propouštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem poskytne věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek. Dále se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí poskytuje poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce, a dále je dítěti i po opuštění zařízení poskytována poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací.“ (Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo

ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů)

Odchod dítěte z dětského domova, nebo z náhradní výchovné péče není vždy závislý jen na dovršení plnoletosti, nebo dokončení studií. Dítě se může samozřejmě vrátit zpět do své rodiny i dříve, pokud dojde v rodině k nápravě a sanaci spolu se splněním všech podmínek daných OSPODEM.

Návrat dítěte, mladého dospělého z NVP do rodiny nebo do samostatného života je vždy životně náročnou situací, která klade vysoké nároky na adaptabilitu jedince, na jeho emoční stabilitu, kritické myšlení apod. (Běhouňková, 2012)

Následná podpora v sobě zahrnuje pomoc dítěti, nebo mladému dospělému v palčivých bodech jako jsou odborné poradenství (právní ochrana, pracovní právní problematika, rodinné vztahy atp.), ubytování (Azylové domy, Domy na půli cesty, ubytovny atp.), doprovázení (mladý člověk mnohdy nemá zkušenosti s jednáním na úřadech, pohovory u zaměstnavatelů atp., zde všude mu může být nápomocen doprovod sociálního pracovníka), dále mu může být nápomocen k zorientování ve finanční gramotnosti a přímém zaopatření (pro osoby, které potřebují pomoc jiné fyzické osoby pro své tělesné postižení, psychickou nemoc nebo třeba závislost na návykových látkách).

Je důležité v mladých lidech pěstovat ctižádost a podporovat je ve volbě životních cílů, ovšem je také potřeba zmínit, že v podporování životních cílů a ctižádosti může být při počtu dvou vychovatelů na skupinu o 6 - 8 dětech, které jsou osobnostně odlišné, vskutku těžkým úkolem. Naštěstí v tomto mohou značně vypomoct neziskové organizace nebo grantové programy, o kterých bude zmínka v následujících kapitolách.

Kopřivová, Gulová (2006) prováděly výzkumné šetření v dětských domovech, na jehož základě popisují několik alternativ pomoci s přípravou na samostatné bydlení, od forem plného (přechodného) zajištění ubytování či nácviku bydlení po formu žádné pomoci. Dětské domovy mohou disponovat tzv. startovacími byty poskytujícími zpravidla dvou až třem mladým dospělým možnost přechodného ubytování. Alternativou startovacích bytů jsou bytové jednotky přímo v zařízeních, určených pro mladistvé starší 15 let (využíváno je zejména pro starší věkové kategorie). Cílem je přenášet na tyto mladistvé vyšší míru odpovědnosti v oblasti zacházení s penězi, hospodaření. V případě, že zařízení nemají možnost startovacích bytů, zpravidla usilují o maximální podporu mladistvého při zajišťování bydlení, ať už ve spolupráci s městem či obcí (možnost přidělení sociálního

bytu) nebo s jinými organizacemi zajišťujícími dočasnou následnou podporu a péči, tj. Domy na půl cesty, Azylové domy, Centra sociální pomoci apod. Některé dětské domovy, při selhání všech možností, praktikují dočasné ubytování dítěte v dětském domově (bez prodloužení ústavní výchovy). (Běhounková, 2012)

S problematikou bydlení, respektive jeho financování, mohou nápomoci sociální dávky ve formě příspěvku na bydlení, či doplatku na bydlení. Možnosti ubytování jsou:

3.4.1.1 Startovací byty

Jedná se o byty, které slouží adolescentům jako „trenažér“. Jedná se o alternativu, která dodá adolescentům pocit samostatnosti, zároveň však s oporou pedagogického pracovníka, který je k dispozici v případě problému. Jak již bylo zmíněno, některé dětské domovy mají vlastní startovací byty, které mohou nabídnout svým svěřencům po dosažení určitého věku. V těchto bytech se adolescenti naučí pečovat o sebe a své potřeby bez dohledu jiné dospělé osoby (vyjma vzdáleného dohledu pedagogického pracovníka), tudíž jsou odkázáni pouze sami na sebe. Musí se tedy postarat o nákup, úklid bytu, praní prádla, žehlení atp. V bytech mohou bydlet jedinci či více spolubydlících a jsou pouze dočasnou alternativou, která nabízí čas k osvojení si dovedností v samostatném životě. Doba pobytu bývá ve startovacích bytech na 1 rok, ovšem není to podmínkou, ubytování ve startovacích bytech je na základě dohody mezi poskytovatelem a adolescentem.

3.4.1.2 Domy na půl cesty

Domy na půl cesty z pohledu Zákona č. 108/2006 Sb. § 58 poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.

Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Dům na půli cesty je placená služba a nemůže ji využít člověk závislý na návykových látkách.

3.4.1.3 Azylové domy

Azylový dům z pohledu Zákona č. 108/2006 Sb. § 57 poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- b) poskytnutí ubytování,
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Azylové domy se dají dělit podle zaměření a to následovně:

- Azylové domy pro muže
- Azylové domy pro ženy
- Azylové domy pro mladé do 26 let (Domy na půli cesty)
- Azylové domy pro rodiny s dětmi

Tyto domy mají obdobnou funkci jako Domy na půli cesty, čili poskytují ubytování, stravu a plní zároveň reintegrační funkci (resocialize, nácvik běžných povinností, hledání zaměstnání atp.), s tím rozdílem, že se rozděluje podle uživatelů a odlišnosti jejich potřeb. Ubytování v azylových domech si hradí klient spolu se stravou.

3.5 Nadace, které se podílejí na pomoci dětem

V České republice existuje velké množství nadací a grantových programů, které se zaměřují na pomoc rodinám v těžké sociální situaci, nebo dětem, které jsou umístěné v dětských domovech. Tyto nadace a grantové programy pomáhají tam, kde je to již dávno za kapacitu státního systému a kde je třeba lidská solidárnost. Některé jsou zaměřeny na hmotnou podporu dětí ve formě kojeneckých potřeb, hraček, školních pomůcek atp., jiné na volnočasové aktivity, kdy je dětem věnován převážně čas zábavnou formou. V neposlední řadě existují nadace a granty, které se snaží zlepšit podmínky pro děti, které budou mít obrovský vliv na jejich budoucí život po dosažení plnoletosti, nebo po odchodu

z ústavní péče. Tyto nadace a granty dětem zprostředkovávají vzdělávací a zábavné kroužky, řídičské průkazy, studium jazyka v zahraničí, stipendia na tuzemských školách, ale zároveň i zážitkové kurzy na osvojení sociálních dovedností, samostatné bydlení na zkoušku, finanční gramotnost, zprostředkování brigád či jiných výtěžných činností atp. Všechny tyto činnosti mají za úkol jediné a to zlepšit startovací pozici dětem, které to mají stížené buď absencí rodičů, nebo špatnou sociální situací. To vše se ale nemůže dít bez participace a zájmu samotných dětí, proto jsou vesměs všechny projekty postaveny na primární snaze dětí něčeho dosáhnout, stanovit si cíl, projevit zájem a pílí a až na základě těchto předpokladů jim může být poskytnuta pomoc nebo grant. Děti se tak učí základním principům, tedy že úspěchy a pozitivní výsledky nejsou zadarmo, nebo ze soucitu. Pěstují tak svou sebehodnotu, učí se kázně a o to více si pak váží, když se mohou programu zúčastnit, což se následně projevuje i na jejich ambicích a aktivitě v samotném programu.

3.5.1 Nadace Terezy Maxové

Nadace Terezy Maxové se podílí primárně pomocí grantů na různých projektech hned v několika směrech, v rámci pomoci v náhradní rodinné péči, ústavní výchově, rodinám ohroženým odebráním dětí do ústavní výchovy, sociálně znevýhodněným dětem v biologických nebo náhradních rodinách.

Nadace Terezy Maxové se věnuje následujícím odvětvím:

a) Prevenci

Oblastí prevence rozumíme především práci s ohroženou biologickou rodinou a její sanaci – tj. poskytování poradenství, asistence, terénní a jiné služby s jedním jediným cílem – zabránit nežádoucímu odebrání dítěte z rodinného prostředí do ústavní výchovy.

b) Náhradní rodina

Oblastí podpory náhradní rodiny rozumíme rozvoj a rozšíření různých forem náhradní rodinné péče, především pak pěstounské péče. Snahou v této oblasti je také rozvoj profesionálního pěstounství s cílem, aby co nejvíce dětí žijících v ústavní výchově mohlo poznat bezpečí a láskyplnou náruč náhradních rodičů.

c) Kompenzace

Kompenzace nedostatků ústavní výchovy je oblast úzce spojená s podporou dětí vyrůstajících v kojeneckých ústavech a dětských domovech. V této oblasti je především podporováno vzdělání, všestranný rozvoj a také snaha dopřát těmto dětem rovné

příležitosti k zapojení se do samostatného života po opuštění ústavní výchovy. (Nadace Terezy Maxové, 2020)

Právě v rámci grantového projektu Kompenzace, je podporováno několik samostatných projektů, které cílí hlavně na vzdělávání dětí v ústavní výchově. Snaží se děti namotivovat ke studiu, protože studium je důležitým atributem pro další život. Je cílem k dobrému uplatnění na trhu práce a rozvinutím sekundárních možností v samostatném životě. Proto mají tyto projekty za cíl seznámit děti s možnostmi dalšího vzdělávání a hlavně také s možnostmi financování tohoto vzdělávání. Je zde brán i ohled na fakt, že dospívající v tomto období jsou poměrně ohroženou skupinou co se týká drog a návykových látek. Zároveň tento grantový projekt nezapomíná ani na vychovatele a pracuje rovněž s nimi, v rámci prevence proti vyhoření, psychohygieně, ale také osobnímu rozvoji.

Za zmínku zde rovněž stojí projekt Dům na půli cesty Havlíčkův Brod, který je zaměřen na adolescenty ve věku 18-26 let. Zde mají jedinečnou možnost vyzkoušet si, jaké to je postavit se na vlastní nohy, ovšem s dávkou bezpečného zázemí. Osvojí si zde činnosti běžného samostatného života, zodpovědnost atp.

Dále se Nadace Terezy Maxové podílí na množství projektech ve spolupráci s velkými obchodními firmami, které jsou zaměřené i na následující formy podpory a pomoci:

- Vzdělání
- Rozvoj talentu
- Nájemné, kauce, dluh za energie
- Vzdělávání a osobní rozvoj
- Koničky
- Školné
- Internát
- Řidičské průkazy
- Pomůcky do školy
- Školní a pobytové akce
- Mentoring a psychologické poradenství (Nadace Terezy Maxové, 2020)

Jak je patrné z výše uvedeného, nadace Terezy Maxové má vskutku široký záběr a díky statusu veřejně známé osobnosti, se jí daří navazovat spolupráci s velkými firmami, které mají díky jejím grantovým programům veřejnou sebe prezentaci.

3.5.2 Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové

Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové (VDV) podporuje nestátní neziskové organizace v oblasti zdravotní, sociální, humanitární a vzdělávací, pokud směřují k důstojnému začlenění lidí se zdravotním postižením, opuštěných dětí, nemocných a starších občanů.

Tato nadace pomáhá potřebným již 30 let. Výbor dobré vůle Olgy Havlové má několik hlavních projektů, přičemž mezi ty stěžejní patří podpora vzdělávání, na středních a vysokých školách, pro handicapované, dětem ze sociálně znevýhodněných rodin a v neposlední řadě také dětem z dětských domovů.

Podmínky pro získání podpory zaručují, že děti musí mít o obor zájem a projeví vlastní snahu a potenciál – viz. Podmínky pro získání stipendia dle webových stránek:

- věk do 26 let (v odůvodněných případech do 30 let - např. u žadatelů v doktorském programu)
- studium na střední, vyšší odborné či vysoké škole v ČR
- studijní průměr do 2.0
- sociální a/nebo zdravotní handicap
- úspěšné absolvování přijímacího pohovoru ve Výboru dobré vůle (Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové, 2020)

3.5.3 Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových

Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových se svou pomocí zaměřuje primárně na studium a aktivity vedoucí k rozvoji. Součástí jejich programů jsou ale i senioři, či děti, kterým automobilová nehoda změnila život. Děti, či adolescenti, které ve svých programech podporují jsou buď z dětských domovů, nebo mají nárok na přídavky na dítě. Mezi hlavní kritéria, které musí žadatel splnit, je osobní motivace. Níže uvedené projekty Nadace manželů Livie a Václava Klausových, jsou tedy zaměřeny právě na děti z dětských domovů, nebo děti, které mají nárok na přídavky na dítě.

Stipendia

Jedná se o celoroční stipendium na studium na jakékoliv tuzemské střední nebo vysoké škole. Stipendium zahrnuje nejen poplatky za školné, ale také stravné, kolej a další výdaje.

Podmínky pro uchazeče:

- Je občanem České republiky a je mu méně než 26 let.
- V případě nezletilých osob žádost podepisuje i zákonný zástupce.
- Uchazeč má jasnou představu o celkových nákladech na studium a o požadavcích na plnění ze strany Nadačního fondu manželů Livie a Václava Klausových.
- Uchazeč byl ke studiu již přijat.

Jazykové kurzy

14ti denní pobytový kurz se studiem anglického či německého jazyka na vybraných zahraničních jazykových školách. Pobytové jazykové kurzy jsou opět určeny dětem, které mají nárok na přídavek na dítě, nebo žijí v dětském domově a dovršily 16ti let. V rámci tohoto projektu mají děti plně hrazeny dopravu, ubytování, stravné i kapesné.

Podmínky pro uchazeč:

- student/ka střední školy při splnění věkové hranice dle požadavků jednotlivých škol (viz Nabídka kurzů pro rok 2020),
- znalost jazyka na úrovni alespoň mírně pokročilé - A2 (schopnost domluvit se cestou a během pobytu o základních věcech),
- sociální situace doložená potvrzením o pobírání přídavků na dítě (případně dalších sociálních dávek) ne starším než 3 měsíce, u studentů z dětských domovů potvrzení, že žijí v dětském domově,
- samostatní a zodpovědní studenti srozumění s tím, že pobyt a kurz absolvují samostatně; v některých termínech a destinacích se cestuje ve dvojici, ale nejedná se o hromadný zájezd.

Řidičské průkazy

Tento projekt je pro osamostatnění rovněž velice důležitý. Nejen že oprávnění řídit motorové vozidlo vyžaduje dnes velká většina zaměstnavatelů, ale zároveň se jedná o potenciální milník ve fázi dospělosti. Bohužel, děti z dětských domovů často na kurz pro

získání řidičského oprávnění nemají peníze. Tento projekt nabízí jednorázový příspěvek 5000 Kč na kurz. Adolescent se tak sám musí notnou částkou podílet, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného splnění kurzu. Žadatelem může být pouze osoba do 26 let. (Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových, 2020)

3.5.4 Srdce na dlani

Další z nadací podporující děti v dětských domovech je nadace Srdce na dlani. Tato nadace vznikla sloučením dvou projektů velkých firem, které podporovaly konkrétní domovy a dnes se snaží o podporu širšího spektra domovů. Jsou zaměřeny na děti všech věkových kategorií od malých dětí, které se snaží motivovat k zodpovědnosti a cílevědomosti například i finanční odměnou, kroužkovným atp., přes děti, které dovršily 15ti let, u kterých se naopak snaží zážitkovou formou rozvíjet finanční gramotnost, nácvik pracovních pohovorů atp., až po adolescenty, kteří již opouští brány dětského domova. Níže jsou ve zkratce popsány stěžejní projekty nadace Srdce na dlani, které jsou zacíleny právě na dospívající a adolescenty opouštějící dětský domov.

Projekt Prázdninová praxe

Projekt je určen pro děti od 15ti let a jak už z názvu vypovídá, dává jim možnost získat letní 14ti denní brigádu ve svém oboru v některé ze spolupracujících pražských firem. Děti tím získají představu o svém možném budoucím povolání, osvojí si pracovní návyky, seznámí se s lidmi pracujícími v jimi zvoleném oboru, jejich zkušenostmi a samozřejmě i za práci obdrží mzdu, která jim náleží. Pro děti je to velice důležitá zkušenost, protože naváží nové sociální kontakty a také mohou prokázat své schopnosti a případně najít budoucího zaměstnavatele.

Tento projekt je zároveň spojen s notnou dávkou zodpovědnosti a samostatnosti, protože děti na těchto 14 dní bydlí v pronajatých bytech v Praze a musejí se o sebe postarat doslova od A do Z. Je na nich samotných, aby si nakoupili, uvařili, dostali se včas do práce atp. Zároveň jsou na těchto 14 dní pány svých financí (mzdy), které jim musí pokrýt režijní náklady. Celý tento projekt se samozřejmě odehrává za dohledu vychovatelů z dětských domovů a také samotné nadace, ovšem, snaží se o minimální zasahování.

Projekt Stipendium

Tento projekt není na rozdíl od jiných stipendijních projektů studijní, ale spíše motivační. Za měsíční finanční odměnu 300 Kč se děti od 15ti let musí naučit nějakou dovednost. Je

to tedy osvojení rozvojových dovedností jako jsou založení emailové schránky a komunikace skrze ni, reklamace zakoupeného zboží, asertivní chování, sepsání CV atp.

Projekt Víkendové workshopy

Jedná se o jednodenní workshopy, kde se děti za pomoci mentorů a školitelů zážitkovou formou seznámí s finanční gramotností, osvojí si některé sociální dovednosti, pracovní pohovor atp.

Projekt Podpora bydlení

Tento projekt, jak již z názvu vyplývá, pomáhá adolescentům s bydlením po opuštění dětského domova. Podmínkou je dokončené vzdělání na učilišti, nebo střední škole. Finanční podpora na nájem je vyplácena rok a je vypočítávána nejprve nájemní smlouvou a další měsíce je vyplácena pouze za předpokladu, že adolescent doloží nájemní smlouvu spolu s pracovní smlouvou. První tři měsíce je podpora 6000 Kč, následně se snižuje na 3500 Kč. (Srdce na dlani, 2020)

3.5.5 Táta a máma

Posláním nadace Táta a máma je umožnit každému dítěti vyrůstat v rodině.

Cíle:

1. Umožnit zdravý a bezpečný vývoj dítěte v jeho vlastní biologické rodině prostřednictvím podpory ohrožených rodin.
2. Umožnit významné zkrácení délky pobytu dítěte v ústavní výchově prostřednictvím podpory a rozvoje stávajících i nových forem náhradní rodinné péče.
3. Umožnit úspěšné zapojení dítěte po skončení ústavní výchovy do samostatného života prostřednictvím podpory jeho osobnostního růstu a profesní připravenosti.
(Nadace táta a máma, 2020)

3.5.6 Nezisková organizace Spolu Dětem

Jedná se o neziskovou organizaci, která se zaměřuje na pomoc dětem v dětských domovech a pěstounských rodinách. Cílem nadace Spolu Dětem je mimo jiné pomoci adolescentům zvýšit jejich šanci se úspěšně osamostatnit v dospělém životě a připravit je co nejlépe do života.

Zaměřují se zejména na:

- vzdělávací aktivity a praktické workshopy
- přípravu dětí na odchod z dětského domova a vstup do života
- integraci dětí

Nadace pořádá pro děti workshopy typu „Trénink dospělosti“, projekt „Už vím jak“ apod., které je pomohou připravit na odchod z ústavní výchovy. Tyto workshopy jsou tématicky zaměřené na témata jako jsou:

- finance
- bydlení
- práce
- vztahy
- nové životní výzvy

Zároveň v rámci těchto workshopů seznamují mladistvé s různými sociálními službami jako například azylové domy, centra sociálních služeb apod. kde se v rámci exkurze seznámí s danými pracovišti, jak pracoviště fungují, jak pomáhají a co nabízejí. (Spolu dětem, 2020)

3.5.7 Nadace Sophia

Existují nadace a projekty, kde mohou žádat o granty školy, fakulty či samotní poskytovatelé sociální podpory ze soukromého sektoru, jiné instituce, případně i jedinci sami. Jedná se například o Nadaci Sophia, které uděluje finanční příspěvky v rámci studia žadatelům na základě zpracovaného programu, ať už se jedná o školné na českých školách, stipendia na zahraničních školách, či cesty na soutěže. V přihlášce je nutné uvést akci, program, účel a třeba i vlastní zdroje, kterými se žadatel jistí. (Nadace Sophia, 2021)

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Problematika dětí z dětských domovů v rámci jejich odchodu je velmi náročná což jsem měla možnost poznat v rámci své praxe. Když mladí lidé opouští dětský domov často nejsou na život v dospělém světě ještě dostatečně připraveni. Dostávají se do různých problémů, finančních potíží, problémů se zaměstnáním, nebo třeba problémům s bydlením. Dospělost přináší mnoho nových situací, se kterými si neumějí poradit, a tak hledají pomoc u sociálního pracovníka, se kterým spolupracovali. Sociální pracovník se jim snaží pomoci vyrovnat se s překážkami souvisejícími s realitou všedních dní dospělého člověka a se začleněním do společnosti.

Empirická část této bakalářské práce je založena na sběru dat prostřednictvím dotazníku. Získané údaje jsou založené na subjektivní výpovědi dotazované osoby, na jejích názorech, postojích, pocitech a způsobu reagování v různých situacích. Na základě zkoumané problematiky jsem se rozhodla použít anonymní dotazník, který zvyšuje upřímnost odpovědí.

4.1 CÍLE A HYPOTÉZY VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jestli klienti dětského domova, teda dívky a chlapci, jsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života. Dalším cílem, na který jsem se zaměřila, byl rozsah pomoci a spolupráce sociálního pracovníka s těmito jednotlivci, se kterými spolupracoval již v dětském domově.

Hypotéza (řecky hypo-thesis, podklad, princip, předpoklad) znamená výpověď, jejíž platnost se pouze předpokládá, ale je zároveň formulována tak, aby ji bylo možno potvrdit nebo vyvrátit. Původně právní a řečnický termín se stal základem empirické vědy (Laca, 2021).

„Hypotéza není ničím jiným než podmíněným výrokem o vztazích mezi dvěma nebo více proměnnými. Na rozdíl od problému, který je formulován v podobě otázky explicitně, nebo implicitně vyjádřené, hypotéza je vždy tvrzením, byť i podmíněně formulovaným“ (Pelikán 1998 s. 44). Hypotéza byla výzkumem buď potvrzená anebo zamítnutá. V metodologii výzkumu se proces potvrzení anebo zamítnutí hypotéz nazývá testování hypotéz.

„Nulová hypotéza je tvrzení o neznámých vlastnostech rozdělení pravděpodobnosti sledované náhodné veličiny (vzhledem k cílovému subjektu). Může být tvrzením o

parametrech rozdělení nebo tvaru rozdělení pravděpodobnosti. Opakem nulové hypotézy je alternativní hypotéza, což je tvrzení o neznámých vlastnostech rozdělení pravděpodobnosti sledované náhodné veličiny, které popírá platnost nulové hypotézy. Vymezuje, jaká situace nastává, když nulová hypotéza neplatí. Testování hypotéz se tak zabývá rozhodováním o platnosti stanovených hypotéz na základě pozorovaných hodnot sledované náhodné veličiny. Platnost hypotéz ověřujeme pomocí statistického testu“ (Gavora, P. a kol., 2010, s. 96). Vzhledem k cíli mého výzkumu jsem dále stanovila následující tři hypotézy.

4.1.1 Hypotéza 1

Hypotéza nulová¹: Děvčata a chlapci jsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života.

Hypotéza alternativní¹: Děvčata a chlapci nejsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života.

4.1.2 Hypotéza 2

Hypotéza nulová²: Děvčata a chlapci využili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova.

Hypotéza alternativní²: Děvčata a chlapci nevyužili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova.

4.1.3 Hypotéza 3

Hypotéza nulová³: Děvčata a chlapci spolupracují se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova.

Hypotéza alternativní³: Děvčata a chlapci nespolečně spolupracují se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova.

V rámci jednotlivých hypotéz jsem navázala na teoretickou část své bakalářské práce. V jednotlivých hypotézách jsem se zaměřila na připravenost děvčat a chlapců z dětského domova, dále jsme se orientovala na využití sociálního pracovníka konkrétně na jeho následnou pomoc a spolupráci.

4.2 Vymezení výzkumné metody

Ve svém výzkumu jsem zvolila kvantitativní metodu, která se využívá na zkoumání nejrůznějších jevů na velkém vzorku respondentů. Odpovědi jednotlivých respondentů jsem zjišťovala pomocí anonymního dotazníku, ve kterém byly použity především uzavřené otázky, což dle Chráska (2016) znamená, že se respondentům předkládá určitý počet odpovědí, mezi kterými si mohou zvolit odpověď takovou, která je jim neblíží. Některé otázky byly takzvaně otevřené a byla zde použita možnost odpovědi z důvodu, aby měl každý respondent šanci nalézt vyhovující odpověď. Sběr dat probíhal v období 1.4.2022 až 15.5.2022 formou vyplnění elektronického dotazníku vytvořeném na platformě Google Forms. Osloveny byly děvčata a chlapci z dětských domovů Prahy a Středočeského kraje.

Dotazník byl rozdělen do dvou částí, přičemž v první části dotazníku jsem se dotazovala na demografické údaje. Druhá část dotazníku se zaměřovala na postoje a představy respondentů o zkoumaném problému a to připravenosti adolescentů na odchod z dětského domova do samostatného života, využití sociálního bydlení a spolupráce se sociálním pracovníkem. Otázky v dotazníku byly koncipovány záměrně tak, aby na sebe navazovaly. Pro výpočet hypotéz jsem použila Pearsonův Chí-kvadrát, který je dle Chráska (2016) vhodným statistickým testem z důvodu, že v tomto případě se jedná o test mezi dvěma kvalitativními znaky. Pearsonův Chí-kvadrát testuje nezávislost v kontingenčních tabulkách.

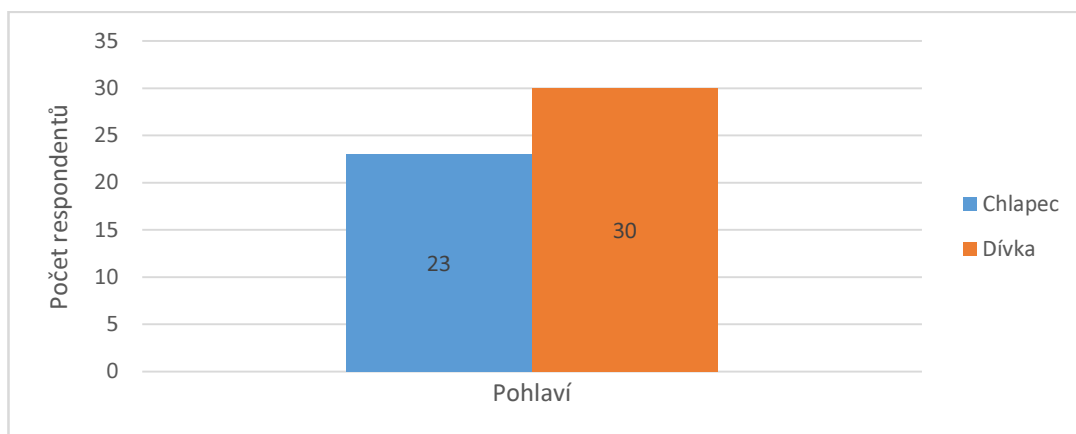
Pro výpočet a analýzu sesbíraných dat byly použity matematické metody, statistické metody a počítačový program Microsoft Excel, kde jsem sesbírané údaje z dotazníků nejprve zaznamenala do předem vytvořených tabulek a prostřednictvím matematických vzorců programu Microsoft Excel následně vyhodnotila. Dále jsem vypočítala požadované hodnoty pro potřeby dalšího vyhodnocení prostřednictvím testovacího kritéria Chí-kvadrát pro potvrzení anebo zamítnutí stanovených hypotéz.

4.2.1 Dotazník

1. Otázka: Jakého jsi pohlaví?

Celkem odpovědělo 53 respondentů, přičemž dívek bylo 30, což odpovídá 56,6% a chlapců 23, což je 43,4% z celkového počtu 53 respondentů.

	Chlapec	Dívka	Celkem
Počet odpovědí	23	30	53
Podíl	43,4%	56,6%	100%

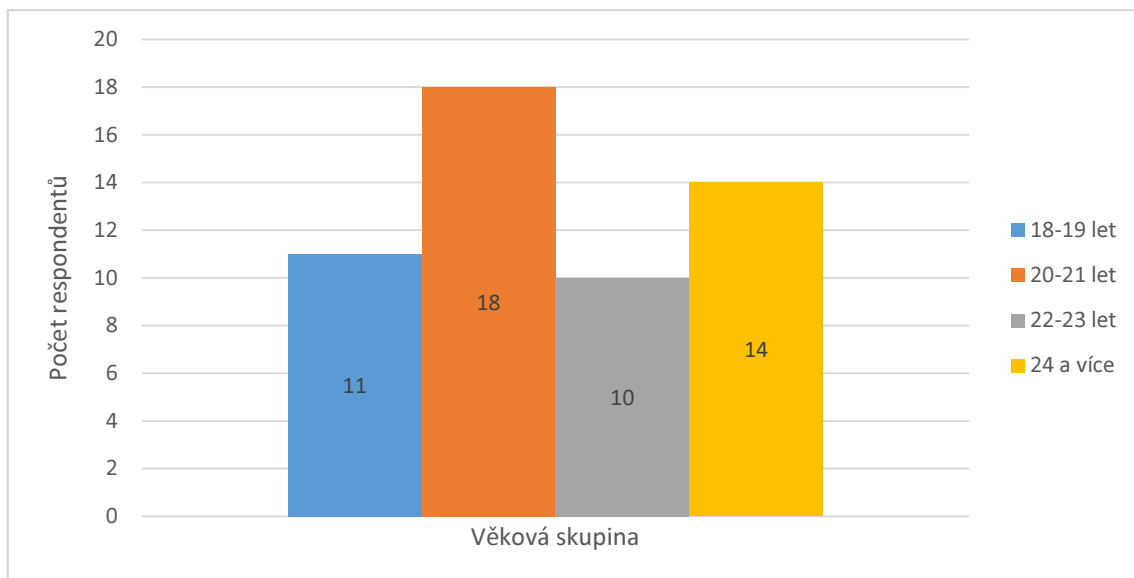

Obrázek 1 – Graf – Pohlaví respondentů

2. Otázka: Jaký je Tvůj věk?

Nejpočetnější věkovou skupinou byla skupina 20-21 zastoupena 34% z celkového počtu respondentů. Druhou nejpočetnější skupinou byla věková skupina 24 a více let, která byla zastoupena 26,4% ze všech respondentů. Méně početnou pak byla věková skupina 18-19 let v celkovém počtu 20,8%. Nejmenší počet respondentů pak byl ve skupině 22-23 let, což odpovídá 18,9%.

	18-19 let	20-21 let	22-23 let	24 a více	Celkem
Počet odpovědí	11	18	10	14	53
Podíl	20,8%	34,0%	18,9%	26,4%	100%

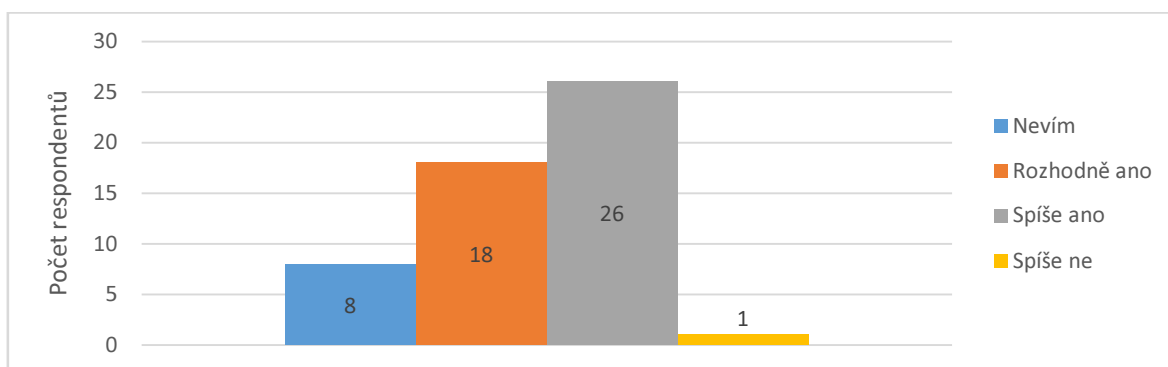

Obrázek 2 – Graf – Věk respondentů

3. Otázka: Cítil(a) ses dětským domovem připravován(a) na odchod do samostatného života?

Rozhodně ano odpovědělo 18 respondentů, spíše ano 26, nevím 8 a spíše ne 1 respondent, z čehož můžeme usoudit, že se na odchod z dětského domova cítilo připraveno 44 respondentů, což odpovídá 83,1% z celkového počtu respondentů. Nepřipraven se pak cítil pouze jeden respondent, tedy 1,9% ze všech oslovených a 8 respondentů bylo nerozhodných, což se jedná o 15,1% z obdržených odpovědí.

	Nevím	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Celkem
Počet odpovědí	8	18	26	1	53
Podíl	15,1%	34,0%	49,1%	1,9%	100%

Obrázek 3 – Graf – Cítil(a) ses dětským domovem připravován(a) na odchod do samostatného života

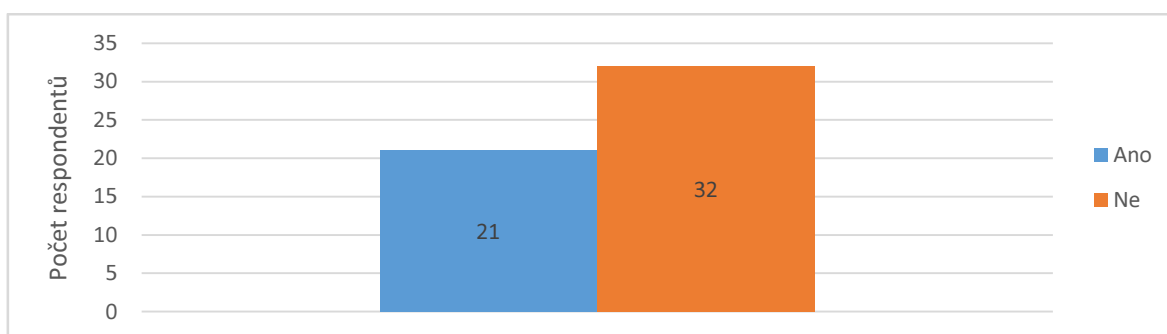
4. Otázka: Pokud jste se necítil(a) připravená, co zásadního Ti v přípravě scházelo?

Na tuto otázku neodpověděl žádný z respondentů.

5. Otázka: Byl(a) jsi součástí některého z grantových projektů/programů, nebo projektů/programů neziskových organizací?

K této výzkumné otázce se vyjádřilo všech 53 respondentů, přičemž 21 (tedy 39,6%) jich odpovědělo ano a 32 (tedy 60,4%) ne, z čehož vyplývá, že nadpoloviční většina se žádného z grantových projektů/programů neúčastnila.

	Ano	Ne	Celkem
Počet odpovědí	21	32	53
Podíl	39,6%	60,4%	100%

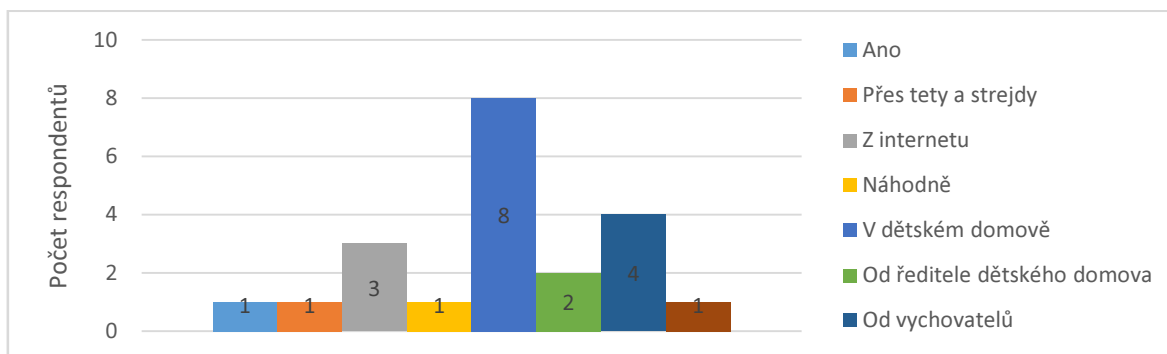

Obrázek 4 – Graf - Byl(a) jsi součástí některého z grantových projektů/programů, nebo projektů/programů neziskových organizací?

6. Otázka: Pokud jste byl(a) součástí grantových projektů/programů, jak ses o tomto projektu/programu dozvěděl(a)?

V návaznosti na předchozí otázku, 21 respondentů se zúčastnilo grantových projektů/programů, přičemž nejvíce (8) se jich o této možnosti dozvědělo v dětském domově, 4 od vychovatelů, 3 z internetu, 2 od ředitele dětského domova, 1 náhodně, 1 od kamaráda, 1 respondent odpověděl „nevím“ a poslední uvedl „přes tety a strejdy“, čili rovněž přes vychovatele. Z toho lze tedy usoudit, že naprostá většina respondentů (15, což poměrově odpovídá 71,4% z celkového počtu 21 respondentů) se o možnostech grantových projektů/programů dozvěděla v dětském domově.

	Ano	Přes tety a strejdy	Z internetu	Náhodně	V dětském domově	Od ředitele dětského domova	Od vychovatelů	Od kamaráda	Celkem
Počet odpovědí	1	1	3	1	8	2	4	1	21
Podíl	4,8%	4,8%	14,3%	4,8%	38,1%	9,5%	19,0%	4,8%	100%

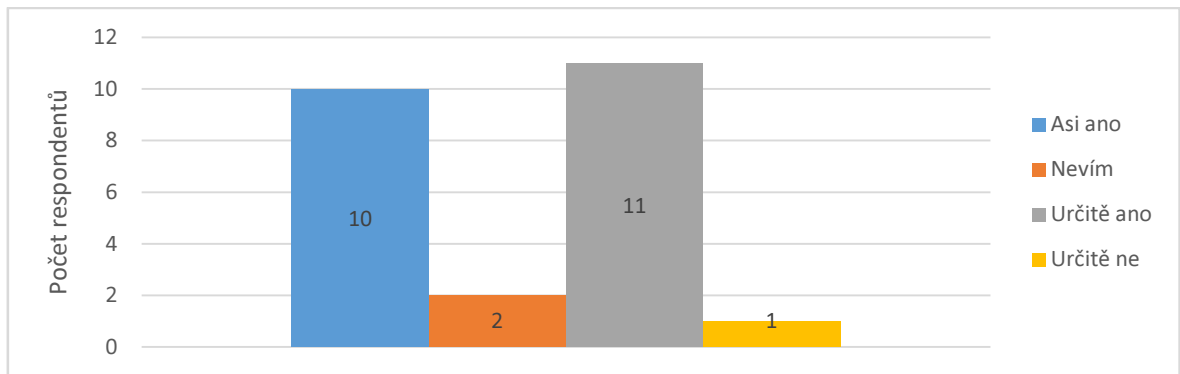

Obrázek 5 – Graf - Pokud jste byl(a) součástí grantových projektů/programů, jak ses o tomto projektu/programu dozvěděl(a)?

7. Otázka: Domníváš se, že byl takovýto projekt/program přínosný po opuštění dětského domova?

Na tuto otázku odpovědělo 24 respondentů, byť svou účast v grantových projektech/programech potvrdilo pouze 21 respondentů, z toho tedy usuzuji, že 3 respondenti patrně odpovídali spíše na otázku, zda-li by účast v takovémto programu/projektu mohla být přínosná. 11 respondentů uvedlo odpověď „rozhodně ano“, 10 „asi ano“, 2 „nevím“ a 1 respondent odpověděl „určitě ne“. Odpověď „rozhodně ano“ a „asi ano“ zvolilo tedy 21 respondentů, což odpovídá poměru 87,5% z celkového počtu 24 respondentů a nadále to ukazuje, že i pokud bychom odečetli 3 chybně označené odpovědi, stále by více jak $\frac{3}{4}$ respondentů s pozitivní odpovědí na účast v grantových programech/projektech potvrzovala jejich přínos po opuštění dětského domova.

	Asi ano	Nevím	Určitě ano	Určitě ne	Celkem
Počet odpovědí	10	2	11	1	24
Podíl	41,7%	8,3%	45,8%	4,2%	100%

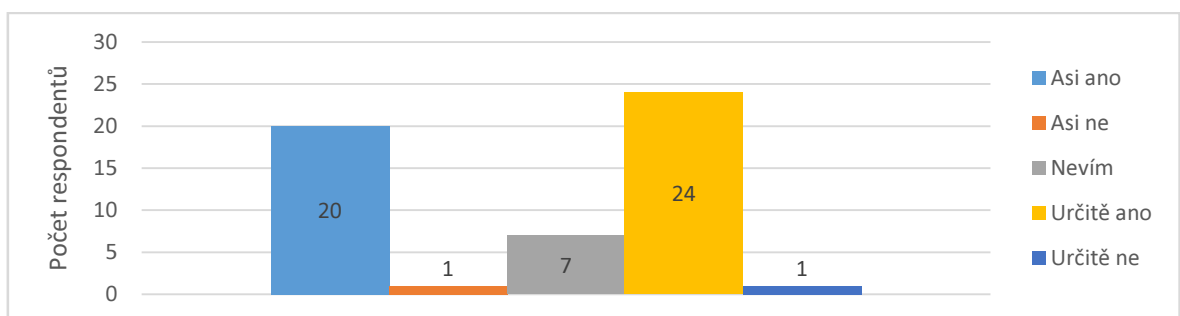

Obrázek 6 – Graf - Domníváš se, že byl takovýto projekt/program přínosný po opuštění dětského domova?

8. Otázka: Byl(a) jsi seznámen(a) s možnostmi sociálního bydlení (např. sociální byty, azylové domy, domy na půli cesty atp.)?

Na tuto otázku odpovědělo všech 53 respondentů, přičemž „asi ano“ či „určitě ano“ odpovědělo 44 respondentů (tedy 83%), „určitě ne“ a „asi ne“ odpověděli 2 respondenti (tedy 3,8%) a 7 respondentů (tedy 13,2%) uvedlo, že neví. Z těchto odpovědí tedy můžeme usoudit, že většina respondentů byla seznámena s možnostmi sociálního bydlení.

	Asi ano	Asi ne	Nevím	Určitě ano	Určitě ne	Celkem
Počet odpovědí	20	1	7	24	1	53
Podíl	37,7%	1,9%	13,2%	45,3%	1,9%	100%

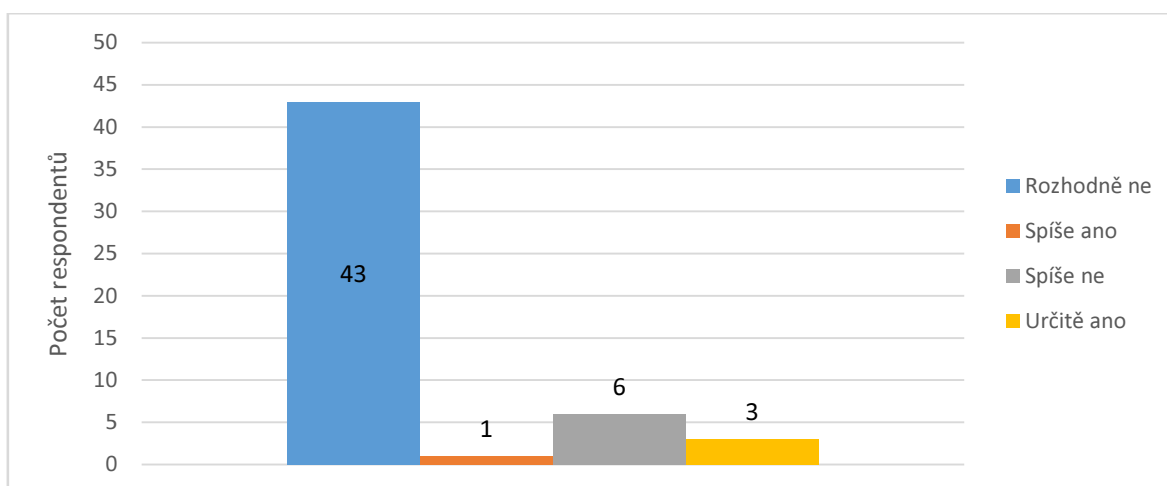
Obrázek 7 – Graf - Byl(a) jsi seznámen(a) s možnostmi sociálního bydlení (např. sociální byty, azylové domy, domy na půli cesty atp.)?

9. Otázka: Využil(a) si některou ze služeb sociálního bydlení?

Na otázku zda-li využili službu sociálního bydlení 43 respondentů odpověděli „rozhodně ne“, 6 „spíše ne“, 3 „určitě ano“ a 1 respondent uvedl odpověď „spíše ano“. Z těchto

odpovědi vyplývá, že službu sociálního bydlení nevyužilo 49 respondentů (tedy 92,4%), zatímco 4 (tedy 7,6%) tuto službu využili.

	Rozhodně ne	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ano	Celkem
Počet odpovědí	43	1	6	3	53
Podíl	81,1%	1,9%	11,3%	5,7%	100%

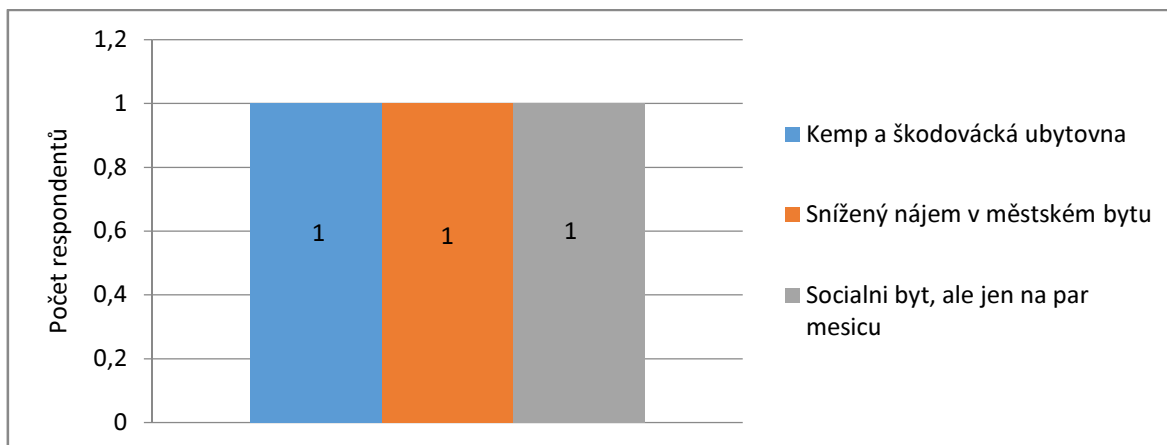

Obrázek 8 – Graf - Využil(a) si některou ze služeb sociálního bydlení?

10. Otázka: Pokud jsi využil(a) některou ze služeb sociálního bydlení, tak prosím uveď jakou.

Na tuto otázku odpověděli pouze 3 respondenti, což z celkového počtu 53 respondentů odpovídá celkové míře response pouze 5,6%. Jeden respondent využil možnosti městského bytu se sníženým nájmem, druhý pak sociální byt a poslední kemp a Škodováckou ubytovnu.

	Snížený nájem v městském bytě	Sociální byt	Kemp a ubytovna	Celkem
Počet odpovědí	1	1	1	3
Podíl	1,9%	1,9%	1,9%	5,6%

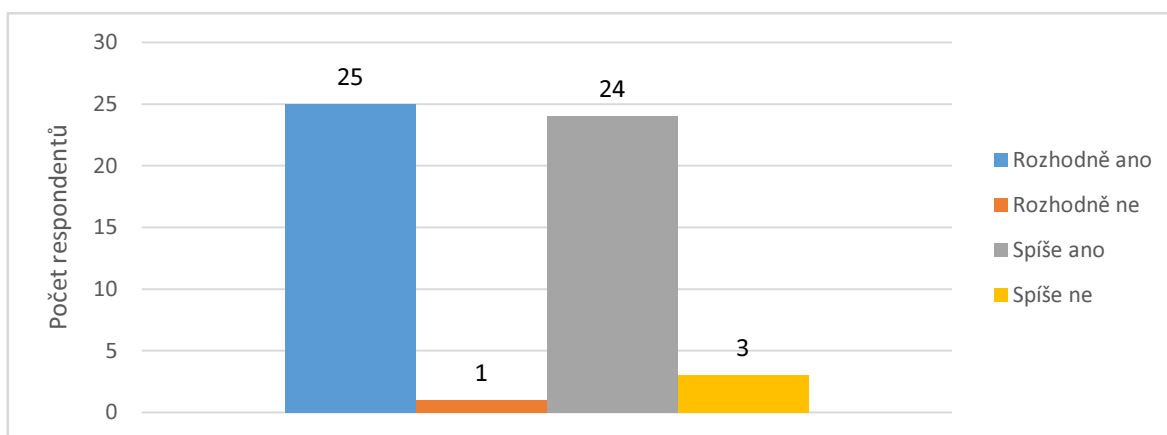

Obrázek 9 – Graf - Pokud jsi využil(a) některou ze služeb sociálního bydlení, tak prosím uveď jakou.

11. Otázka: Měl(a) jsi zajištěné bydlení při odchodu z dětského domova?

Tuto otázku zodpovědělo všech 53 respondentů, rozhodně mělo bydlení zajištěno 25 respondentů (tedy 46,3%), spíše ano 24 (tedy 44,4%), spíše ne 3 (tedy 5,6%) a rozhodně ne 1 (tedy 1,9%) respondent. Z těchto odpovědí vyplývá, že pouze 4 respondenti (tedy 7,5% z celkového počtu) neměli při odchodu zajištěno bydlení, což zároveň odpovídá otázce č.9, kde 4 respondenti uvedli, že využili služeb sociálního bydlení.

	Rozhodně ano	Rozhodně ne	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Celkem
Počet odpovědí	25	1	24	3	1	54
Podíl	46,3%	1,9%	44,4%	5,6%	1,9%	100%

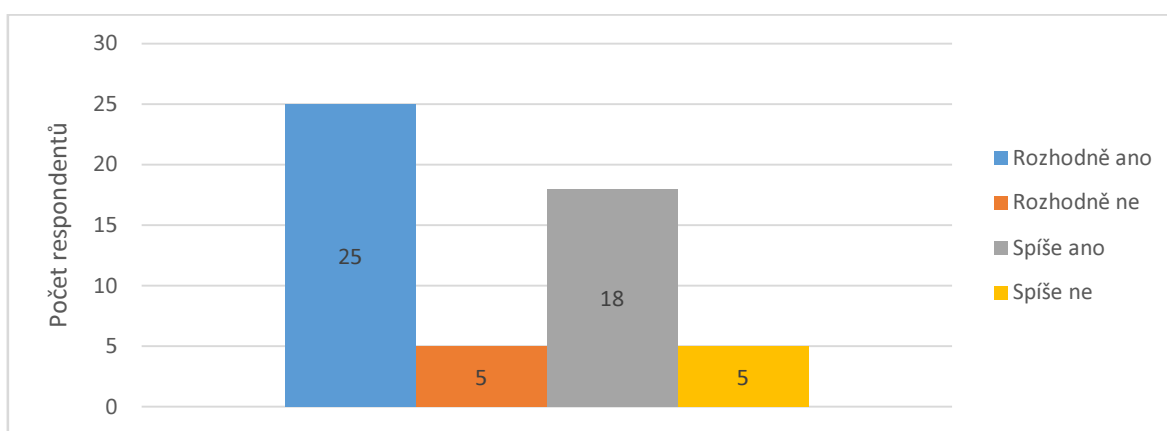

Obrázek 10 – Graf - Měl(a) jsi zajištěné bydlení při odchodu z dětského domova?

12. Otázka: Měl(a) si zajištěnou práci před odchodem z dětského domova?

Otázku ohledně zaměstnání zodpovědělo všech 53 respondentů, „spíše ano“ a „rozhodně ano“ uvedlo 43 (81,2%) respondentů a „rozhodně ne“, či „spíše ne“ uvedlo 10 (18,8%) respondentů. Z těchto odpovědí vyplývá, že většina respondentů měla zajištěnou práci před odchodem z dětského domova.

	Rozhodně ano	Rozhodně ne	Spíše ano	Spíše ne	Celkem
Počet odpovědí	25	5	18	5	53
Podíl	47,2%	9,4%	34,0%	9,4%	100%

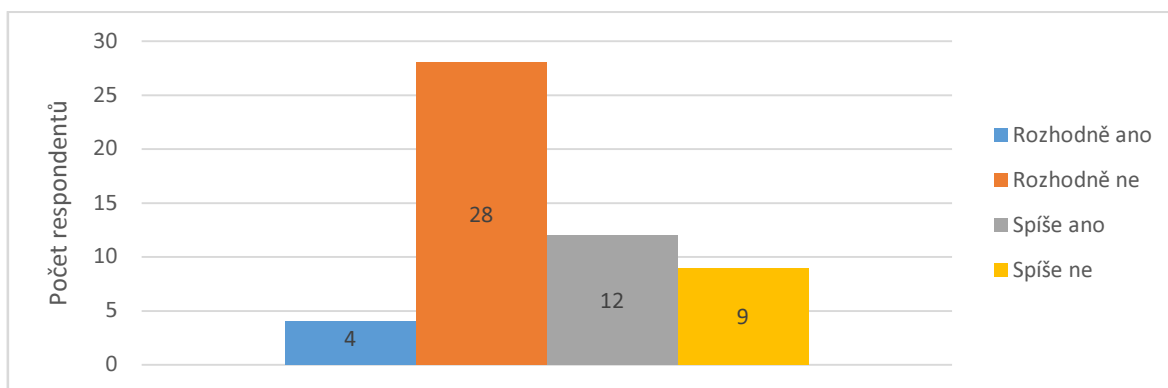

Obrázek 11 – Graf - Měl(a) si zajištěnou práci před odchodem z dětského domova?

13. Otázka: Využil(a) jsi pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova?

Na tuto otázku odpovědělo, že rozhodně nevyužil pomoc sociálního pracovníka 28 respondentů (52,8%), spíše ne 9 respondentů (17%), rozhodně ano 4 (7,5%) a spíše ano 12 (22,6%). Z těchto odpovědí je možno usoudit, že pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova využilo 16 (30,1%) respondentů, zatímco 37 (69,8%) nikoliv.

	Rozhodně ano	Rozhodně ne	Spíše ano	Spíše ne	Celkem
Počet odpovědí	4	28	12	9	53
Podíl	7,5%	52,8%	22,6%	17,0%	100%

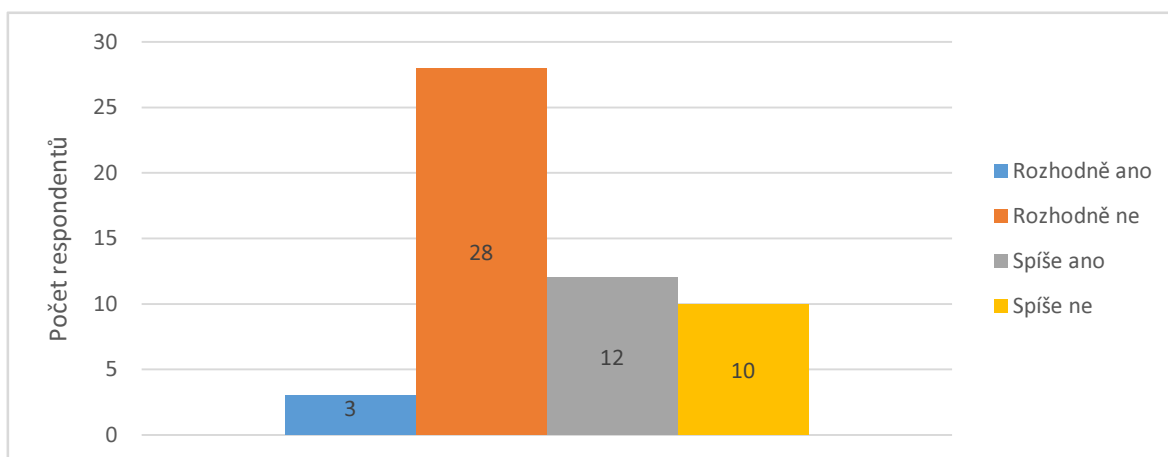

Obrázek 12 – Graf - Využil(a) jsi pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova?

14. Otázka: Byla pomoc sociálního pracovníka pro Tebe přínosná?

Na tuto otázku odpovídali všichni respondenti, včetně těch, kteří pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova nevyhledali, tedy všech 53 respondentů. Spolupráce tak rozhodně nebyla, nebo spíše nebyla přínosná pro 38 (71,7%) respondentů, naopak „rozhodně ano“ či „spíše ano“ pro 15 (28,3%) respondentů. Je tedy možno říci, že pro 15 (28,3%) respondentů byla pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova přínosná, zatímco pro 38 (71,7%) respondentů přínosná nebyla ať už třeba z důvodu, že jej po odchodu z dětského domova nevyhledali.

	Rozhodně ano	Rozhodně ne	Spíše ano	Spíše ne	Celkem
Počet odpovědí	3	28	12	10	53
Podíl	5,7%	52,8%	22,6%	18,9%	100%

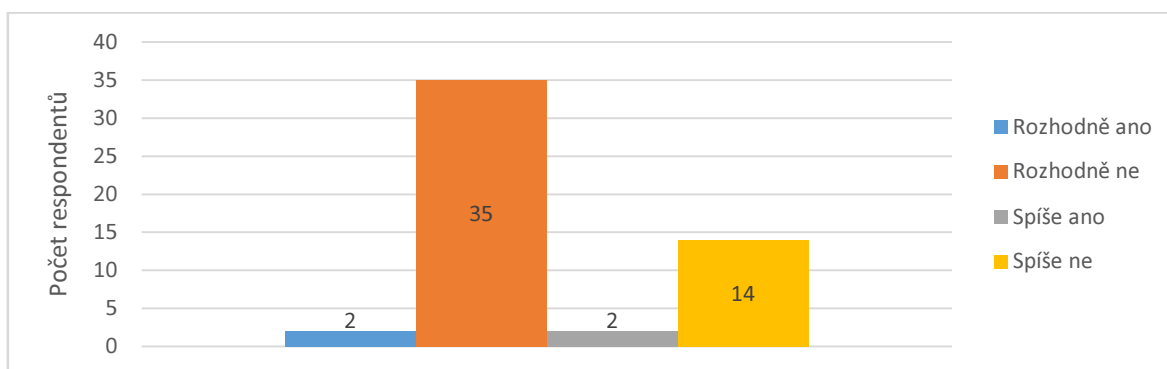

Obrázek 13 – Graf - Byla pomoc sociálního pracovníka pro Tebe přínosná?

15. Otázka: Spolupracuješ se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova?

Z 53 respondentů uvedlo 35 (66%) respondentů „rozhodně ne“, 14 (26,4%) „spíše ne“, 2 (3,8%) respondenti „rozhodně ano“ a 2 (3,8%) respondenti „spíše ano“. Ve výsledku lze tedy říci, že se sociálním pracovníkem nadále spolupracují 4 (7,6%) respondenti, zatímco 49 (92,4%) respondentů se sociálním pracovníkem nadále nespolečuje.

	Rozhodně ano	Rozhodně ne	Spíše ano	Spíše ne	Celkem
Počet odpovědí	2	35	2	14	53
Podíl	3,8%	66,0%	3,8%	26,4%	100%

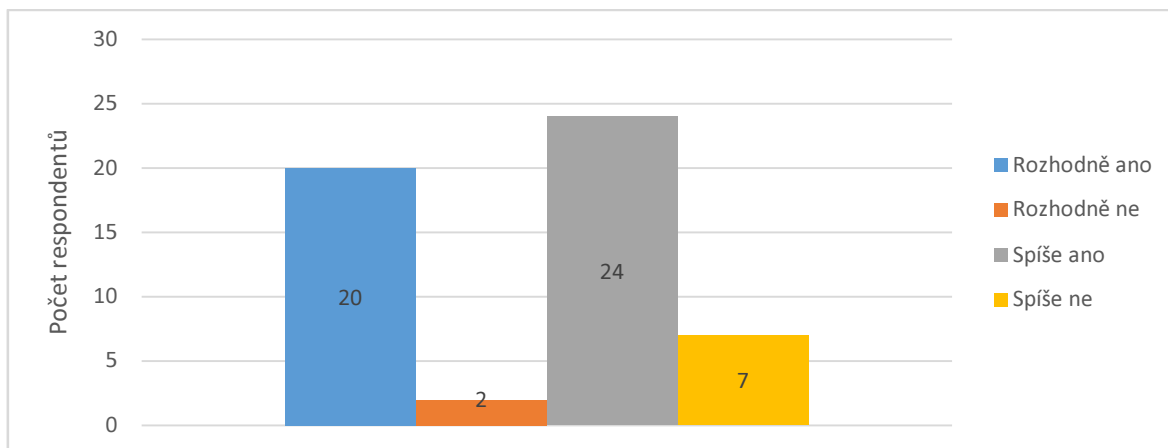

Obrázek 14 – Graf - Spolupracuješ se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova?

16. Otázka: Jsi v kontaktu s dětským domovem, který jsi opouštěl(a)?

Z 53 celkových odpovědí jsem obdržela 20 odpovědí „rozhodně ano“, 24 „spíše ano“, 7 „spíše ne“ a 2 „rozhodně ne“. Z toho vyplývá, že vztah dětí, které opustily dětský domov stále udržuje 44 respondentů, což odpovídá (83%) ze všech respondentů.

	Rozhodně ano	Rozhodně ne	Spíše ano	Spíše ne	Celkem
Počet odpovědí	20	2	24	7	53
Podíl	37,7%	3,8%	45,3%	13,2%	100%

Obrázek 15 – Graf - Jsi v kontaktu s dětským domovem, který jsi opouštěl(a)?

4.3 Výsledky výzkumu

Výzkumná část mé bakalářské práce je zaměřena na zjištění, zda-li jsou děvčata a chlapci připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života, jestli využili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova a také zda-li děvčata a chlapci nadále spolupracují se sociálním pracovníkem i po odchodu z dětského domova.

Pro vyhodnocení jednotlivých výzkumných hypotéz H^1 až H^3 aplikuji χ^2 test nezávislosti v kontingenční tabulce 1 až 3; podle hypotéz. „Kontingenční tabulka vzniká v případě, když jednotky souboru třídíme podle dvou kvalitativních znaků, např. znaku A, který může nabývat r variant, a znaku B, který lze rozdělit na s variant.

Četnosti uvnitř tabulky znázorňujeme označením n'_{ij} . První index označuje i -tou variantu znaku A, druhý index j -tou variantu znaku B. Okrajové neboli marginální četnosti označujeme pouze jedním indexem, druhý je nahrazen tečkou. Mezi znaky A a B můžeme sledovat vztahy. Ověření existence závislosti mezi dvojicemi kategorií proměnných v populaci je obvykle prvním krokem analýzy vztahů mezi nimi. Test, který používáme k ověření nezávislosti v kontingenční tabulce, porovnává získané (empirické) četnosti a teoretické četnosti, které by měly nastat v případě nezávislosti sledovaných znaků. Tyto četnosti můžeme označit jako“ n'_{ij} . (Hendl, 2004, s. 59 - 60). Tento výpočet je za pomoci následujícího vzorce:

$$n'_{ij} = \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$$

Poté jsem použila „test nezávislosti chí kvadrátu v kontingenční tabulce, který se využívá v případech, kdy se rozhoduje, zda existuje nějaká souvislost mezi dvěma jevy, a to u děvčat a chlapců z dětských domovů, zachycenými pomocí nominálního šetření“ (Chráška, 2007, s. 90), který je zaznamenán v rámci hypotéz 1 až 3 a jednotlivých kontingenčních tabulek 1 až 3.

Pozorované četnosti představují data získaná od dotazovaných děvčat a chlapců z dětských domovů, kdy očekávaná četnost je získána výpočtem následujícího vzorce:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Tato aplikovaná statistika chí – kvadrátu test – se postupně testuje v rámci hypotézy H₁ až H₃:

H₀: Znaky v kontingenční tabulce jsou nezávislé.

H₁: non H₀ neboli znaky, jsou závislé.

Testovaná statistika G má při platnosti nulové hypotézy X₂ rozdělení se stupni volnosti $v = (r - 1) * (s - 1)$. Pro test volíme obvyklou hladinu významnosti $\alpha = 5 \%$ (Pelikán, 1998, s. 69).

Celkový počet respondentů od kterých byly obdrženy odpovědi ve zpracovatelné podobě bylo 53.

4.3.1 Hypotéza 1

Hypotéza nulová¹: Děvčata a chlapci jsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života.

Hypotéza alternativní¹: Děvčata a chlapci nejsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života.

Tabulka 1 - Kontingenční tabulka 1 signifikance Chí-kvadrát testu

Pozorovaná četnost	Respondenti výzkumu		Celkově
	Děvčata	Chlapci	
Rozhodně ano	12	6	18
Spíše ano	13	13	26
Nevím	4	4	8
Spíše ne	1	0	1
Rozhodně ne	0	0	0
Celkově	n_{·j} 30	n_{·j} 23	53

Zdroj: vlastní zpracování autorky

V předešlé tabulce jsou zaznamenány naměřené relativní četnosti týkajících se děvčat a chlapců z dětských domovů. Následující tabulka však ukazuje očekávané četnosti výskytu jednotlivých variant a hodnoty očekávaných četností spočítané následovně podle vzorce:

$$n'_{ij} = \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$$

Nulová hypotézu H_0 : Děvčata a chlapci jsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života, kdy odpovědi rozhodně ano, spíše ano, nevím, nebo rozhodně ne a spíše ne, jsou nezávislé, a spočtené následovně podle stanovených vzorců:

$$H_0 : n_{ij} = \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n} \text{ pro všechna } i \in \{1, 2, 3\}, j \in \{1, 2\}$$

Alternativní hypotézu: Děvčata a chlapci nejsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života, kterou jsem ověřovala jestli existuje závislost. Závislost jsem stanovovala podle vzorce:

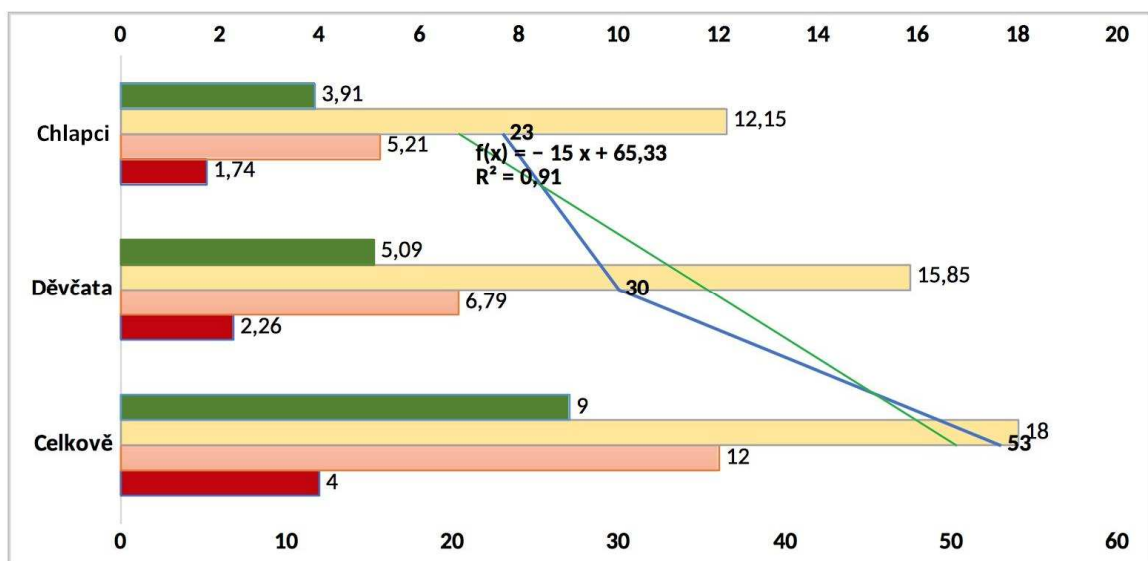
$$H_A : n_{ij} \neq \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$$

Tabulka 2 - Kontingenční tabulka 1 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu

Očekávaná četnost	Respondenti výzkumu		Celkově	
	Děvčata	Chlapci		
Rozhodně ano	10,19	7,81	n ₁ 18	
Spíše ano	14,72	11,28	n ₂ 26	
Nevím	4,53	3,47	n ₃ 8	
Spíše ne	0,57	0,43	n ₄ 1	
Rozhodně ne	0	0	n ₅ 0	
Celkově	n_j 30	n_j 23	n_j 53	
	Hladina významnosti	α 5 %	Signifikance chí-kvadrát testu	G = 2.102
Po dosazení do vzorce vychází testovací kritérium: G = 2.102			Vyhodnocení:	
Kritická hodnota: $\chi^2(1-\alpha); df = 9,488$			$\chi^2(1-\alpha); df = 9,488 > 2,102$	
Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H ₀₁ nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme - přijímáme hypotézu H ₀₁ : Děvčata a chlapci jsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života.				

Zdroj: vlastní zpracování autorky

Obrázek 16 – Kontingenční graf 1 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu pro hypotézu

Zdroj: vlastní zpracování autorky

Vypočet Chí-kvadrátu testu k hypotéze 1 ukazuje následující výsledky, které prezentuji v kontingenční tabulce 1 svého výzkumu v této bakalářské práci. Pozorovaná četnost tedy ukázala, že při celkovém počtu 53 respondentů, který se skládal z 30ti děvčat a 23 chlapců, byly odpovědi na otázku, zda-li byli připraveni na odchod z dětského domova následující:

18 respondentů uvedlo rozhodně ano 26 respondentů spíše ano, 8 nevím, 1 spíše ne a rozhodně ne neoznačil ani jeden respondent.

Při následném výpočtu χ^2 – kvadrátu byla hodnota signifikance 2,102 to znamená, že nulovou hypotézu H_0 Děvčata a chlapci jsou připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života o nezávislosti jednotlivých znaků přijímám a zamítám alternativní hypotézu. V grafu jsem vyznačila logaritmickou trendovou spojnicí celkového počtu respondentů výzkumu.

4.3.2 Hypotéza 2

Hypotéza nulová²: Děvčata a chlapci využili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova.

Hypotéza alternativní²: Děvčata a chlapci nevyužili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova.

Tabulka 3 - Kontingenční tabulka 2 signifikance χ^2 -kvadrát testu

Pozorovaná četnost	Respondenti výzkumu		Celkově
	Děvčata	Chlapci	
Rozhodně ano	3	1	4
Spíše ano	6	6	12
Spíše ne	4	5	9
Rozhodně ne	17	11	28
Celkově	n._j 30	n._j 23	n._j 53

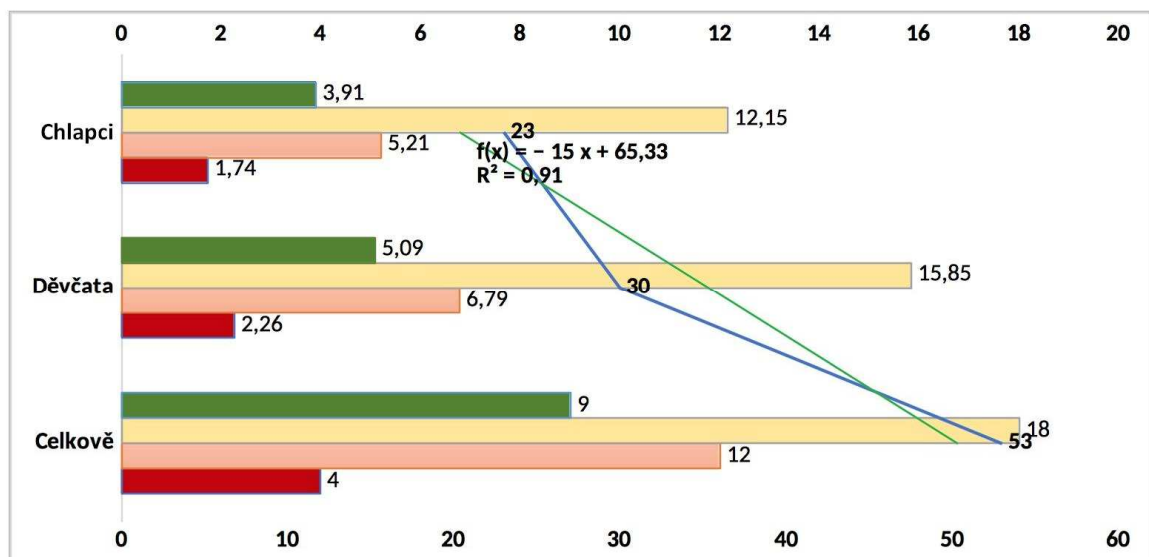
Zdroj: vlastní zpracování autorky

Tabulka 4 - Kontingenční tabulka 2 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu

Očekávaná četnost	Respondenti výzkumu		Celkově	
	Děvčata	Chlapci		
Rozhodně ano	2,26	1,74	n ₁ 4	
Spíše ano	6,79	5,21	n ₂ 12	
Spíše ne	5,09	3,91	n ₃ 9	
Rozhodně ne	15,85	12,15	n ₄ 28	
Celkově	n_j 30	n_j 23	n_j 53	
	Hladina významnosti	α 5 %	Signifikance chí-kvadrát testu	G = 8,918
Po dosažení do vzorce vychází testovací kritérium: G = 8,918			Vyhodnocení:	
Kritická hodnota: $\chi_{(1-\alpha); df} = 7,815$			$\chi(1-\alpha); df 7,815 < 8,918$	
Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H ₀₂ nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme alternativní hypotézu H ₂ : Děvčata a chlapci nevyužili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova.				

Zdroj: vlastní zpracování autorky

Obrázek 17 – Kontingenční graf 2 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu pro hypotézu

Zdroj: vlastní zpracování autorky

Vypočet Chí-kvadrátu testu k hypotéze 2 ukazuje následující výsledky, které prezentuji v kontingenční tabulce 2 svého výzkumu v této bakalářské práci. Pozorovaná četnost tedy ukázala, že při celkovém počtu 53 respondentů, který se skládal z 30ti děvčat a 23 chlapců, byly odpovědi na otázku, zda-li děvčata a chlapci využili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova následující: 4 respondenti uvedli rozhodně ano, 12 respondentů spíše ano, 9 spíše ne a rozhodně ne označilo 28 respondentů. Při následném

výpočtu χ^2 – kvadrátu byla hodnota signifikance 8,918 to znamená, že nulovou hypotézu H_{01} o nezávislosti jednotlivých znaků zamítám a přijímám alternativní hypotézu H_2 Děvčata a chlapci nevyužili pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova. V grafu jsem vyznačila logaritmickou trendovou spojnicí celkového počtu respondentů výzkumu.

4.3.3 Hypotéza 3

Hypotéza nulová³: Děvčata a chlapci spolupracují se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova.

Hypotéza alternativní³: Děvčata a chlapci nespolečně spolupracují se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova.

Tabulka 5 - Kontingenční tabulka 3 signifikance χ^2 -kvadrát testu

Pozorovaná četnost	Respondenti výzkumu		Celkově
	Děvčata	Chlapci	
Rozhodně ano	1	1	2
Spíše ano	2	0	2
Spíše ne	6	8	14
Rozhodně ne	21	14	35
Celkově	n.j 30	n.j 23	53

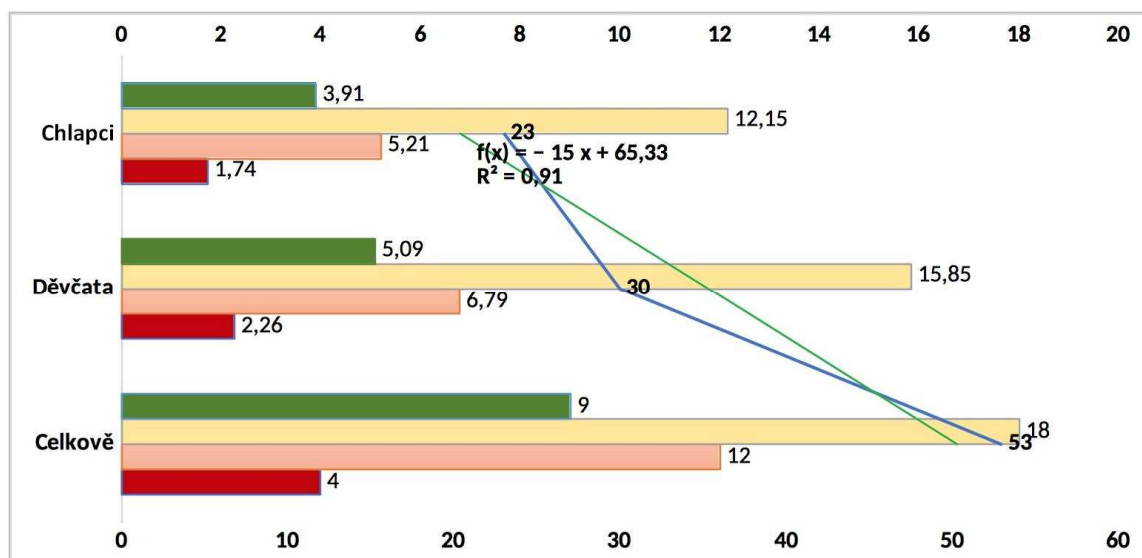
Zdroj: vlastní zpracování autorky

Tabulka 6 - Kontingenční tabulka 3 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu

Očekávaná četnost	Respondenti výzkumu		Celkově	
	Děvčata	Chlapci		
Rozhodně ano	1,13	0,87	n ₁ 2	
Spíše ano	1,13	0,87	n ₂ 2	
Spíše ne	7,92	6,08	n ₄ 14	
Rozhodně ne	19,81	15,19	n ₅ 35	
Celkově	n_j 30	n_j 23	n_j 53	
	Hladina významnosti	α 5 %	Signifikance chí-kvadrát testu	G = 7,815
Po dosažení do vzorce vychází testovací kritérium: G = 9,785			Vyhodnocení:	
Kritická hodnota: $\chi_{(1-\alpha); df} = 7,815$			$\chi_{(1-\alpha); df} 7,815 < 9,785$	
Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu H ₀₃ nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme alternativní hypotézu H ₀₃ : Děvčata a chlapci nespolupracují se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova.				

Zdroj: vlastní zpracování autorky

Obrázek 18 - Kontingenční graf 3 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu pro hypotézu

Zdroj: vlastní zpracování autorky

Vypočet chí-kvadrátu testu k hypotéze 3 ukazuje následující výsledky, které prezentuji v kontingenční tabulce 3 svého výzkumu v této bakalářské práci. Pozorovaná četnost tedy ukázala, že při celkovém počtu 53 respondentů, který se skládal z 30ti děvčat a 23 chlapců, byly odpovědi na otázku, zda-li spolupracují se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova následující: 2 respondenti uvedli rozhodně ano, 2 respondenti spíše ano, 14 spíše ne a rozhodně ne označilo 35 respondentů. Při následném výpočtu chí –

kvadrátu byla hodnota signifikance 9,785 to znamená, že nulovou hypotézu H_{01} o nezávislosti jednotlivých znaků zamítám a přijímám alternativní hypotézu H_3 Děvčata a chlapci nespolupracují se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova. V grafu jsem opět vyznačila logaritmickou trendovou spojnicí celkového počtu respondentů výzkumu.

4.4 Diskuse

Hlavním cílem empirické části této bakalářské práce bylo zjistit, zda-li se adolescenti opouštějící dětský domov cítili být připraveni na odchod z dětského domova do samostatného života. Vedlejší cíle této práce byly zaměřeny na spolupráci adolescentů se sociálním pracovníkem, otázky týkající se ubytování, zaměstnání či účast a přínos neziskových organizací v rámci přípravy nebo po opuštění adolescentů z dětského domova.

Pro tento výzkum se mi jevila jako nejvhodnější kvantitativní metoda a to pomocí anonymního dotazníkového šetření, která měla zajistit co nejupřímnější odpovědi. V dotazníkovém šetření jsem použila převážnou část uzavřených otázek. Dotazníků bylo odesláno 80 a vyplněných a použitelných se jich navrátilo 53.

První část výzkumu byla zaměřena na demografické údaje, následné otázky byly již cíleně zaměřeny na přípravu a odchod z dětského domova. Jak z údajů v kapitole 4.2.1 vyplývá, více na dotazník odpovídaly ženy, ovšem muži byli v dostatečném množství zastoupení také. Zpětně hodnotím uzavřené otázky jako nejvhodnější metodu pro tento výzkum a to také s ohledem na poměrně nízkou časovou náročnost potřebnou pro respondenty k vyplnění takového dotazníku.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že se respondenti z velké části cítili být dostatečně připraveni a připravováni na odchod z dětského domova do samostatného života. V této fázi příprav jim mohou být nápomocny také grantové projekty a programy, se kterými ovšem podle dotazníku mělo zkušenost pouze 21 dotazovaných z celkového počtu 53 respondentů, kteří jej hodnotili jako přínosný pro odchod do samostatného života. S touto otázkou rovněž souvisí informovanost o takovýchto projektech a programech. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že se většina účastníků některého z grantových projektů/programů o tomto projektu/programu dozvěděla v dětském domově a to převážně od personálu domova. Domnívám se, že by se mohla zlepšit propagace a informovanost o

těchto projektech/programech a to například skrz hojně využívaná sociální média, či internetovou kampaň, případně besedy na toto téma v dětských domovech nejen pro děti, ale rovněž pro personál.

V další části dotazníkového šetření jsem se zaobírala bydlením, kdy se ukázalo, že většina dívek a chlapců mělo zajištěno bydlení při odchodu z dětského domova. Na otázku jestli byli informováni o možnostech sociálního bydlení, většina odpověděla kladně, přičemž pouze 3 z respondentů uvedli, kterou konkrétní formu bydlení využili.

Jako důležitou otázku vnímám také otázku zaměstnání, to mělo při odchodu z dětského domova zajištěno více jak 75% respondentů.

Výzkum dále ukázal, že pomoc sociálního pracovníka vyhledalo po odchodu z dětského domova 16 respondentů, přičemž většina tuto pomoc hodnotí jako přínosnou. V následném dlouhodobém kontaktu se sociálním pracovníkem zůstali pouze 4 respondenti. Zde by se do budoucna nabízelo zamyslet se, z jakého důvodu sociálního pracovníka většina respondentů neměla potřebu kontaktovat a zdali by to bylo pro adolescenty přínosné.

Poslední otázkou výzkumu jsem zjišťovala, jestli jsou respondenti nadále v kontaktu s dětskými domovy a byla jsem mile překvapena, že více než 80% respondentů v kontaktu s dětským domovem setrvává.

ZÁVĚR

Při psaní své bakalářské práce jsem často vzpomínala na své období dospělosti, kdy jsem se osamostatňovala a vstupovala do nezávislého života. Období, na které jsem se hodně těšila, protože jsem do něj vstupovala s jistotou, že má rodina je mým zázemím a mám se případně na koho obrátit. Pro mladé lidi, kteří opouští dětský domov, to nemusí být obdobím, na které se těší, ale naopak obdobím, ze kterého mají obavy, protože po odchodu z dětského domova přicházejí o „rodinné“ zázemí. Uvědomila jsem si, jak velkou funkci má v životě rodina a stabilní zázemí, se kterým člověk až někdy příliš automaticky počítá.

Díky praktické části své bakalářské práce jsem se dozvěděla, že převážná část mladých lidí, kteří opustili dětský domov, se cítila dostatečně připravena na vstup do samostatného života, že měli zajištěnou práci i bydlení a zároveň jsem byla mile překvapena, kolik z oslovených využilo některý z grantových programů, či programů neziskových organizací.

Při tvorbě své bakalářské práce jsem čerpala z mnoha literárních titulů, které na mě působily inspirativně a díky nimž jsem měla možnost hlouběji do problematiky nahlédnout a lépe tak věcem porozumět. Zároveň jsem také spolupracovala s několika zaměstnanci dětských domovů, kteří mě přesvědčili, že nejen mladí lidé opouštějící dětský domov jsou na vstup do samostatného života stále lépe a systematictěji připravováni, ale také, že společnost udělala velký pokrok v možnostech, které těmto lidem nabízí.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

1. Běhounková, L. (2012). *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Praha: árodní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga.
2. ČR, M. p. (2016). Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Česká republika.
3. Eva Krulichová, Z. P. (2015). *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton.
4. Gavora, P. a. (nedatováno). *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. Získáno 2010, z <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>
5. HENDL, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.
6. CHRÁSKA, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada.
7. Jedlička, R. (2004). *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis.
8. Josef Langmeier, Z. M. (2011). *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum.
9. Laca, S. (2021). *Koncept teorii a metod sociální práce*. Praha: PVŠPS.
10. Laca, S. (2016). *Sociálna pedagogika verusus sociálna práca*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií.
11. Matějček, Z. (2015). *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál.
12. Matoušek, O. (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha.
13. *Nadace Sophia*. (08. 03 2021). Načteno z <http://www.nadacesophia.cz/prisp.asp>
14. *Nadace táta a máma*. (15. 12 2020). Načteno z <https://www.nadacetm.cz>
15. *Nadace Terezy Maxové*. (14. 12 2020). Načteno z <https://www.nadaceterzymaxove.cz/nase-pomoc/>
16. *Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových*. (15. 12 2020). Načteno z <http://nadacnifondklausovych.cz>
17. Oldřich Matoušek, A. K. (1998). *Mládež a delikvence*. Praha: Portál.
18. Oldřich Matoušek, H. P. (2016). *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.

19. PELIKÁN, J. (1998). *Metody empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum.
20. Petr Sak, K. K. (2004). *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis.
21. Sb., Z. č. (nedatováno). *O sociálních službách*. Načteno z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
22. *Spolu dětem*. (15. 12 2020). Načteno z <https://www.spoludetem.cz>
23. *Srdce na dlani*. (15. 12 2020). Načteno z <https://srdcenadlani.cz>
24. Terezie Pemová, R. P. (2016). *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Praha: Grada Publishing.
25. Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
26. *Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové*. (14. 12 2020). Načteno z <https://www.vdv.cz>
27. *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách*. (nedatováno). Načteno z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
28. *Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*. (nedatováno). Načteno z *Zákony pro lidi*: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109/zneni-20140101>
29. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*. (nedatováno). Načteno z *Zákony pro lidi*: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD	Dětský domov
FOD	Fond ohrožených dětí
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
NVP	Náhradní výchovná péče
NZD	Nejlepší zájem dítěte
PO	Předběžné opatření
SPOD	Sociálně právní ochrana dětí
ZDVOP	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Graf – Pohlaví respondentů.....	46
Obrázek 2 – Graf – Věk respondentů	47
Obrázek 3 – Graf – Cítil(a) ses dětským domovem připravován(a) na odchod do samostatného života.....	47
Obrázek 4 – Graf - Byl(a) jsi součástí některého z grantových projektů/programů, nebo projektů/programů neziskových organizací?	48
Obrázek 5 – Graf - Pokud jste byl(a) součástí grantových projektů/programů, jak ses o tomto projektu/programu dozvěděl(a)?	49
Obrázek 6 – Graf - Domníváš se, že byl takovýto projekt/program přínosný po opuštění dětského domova?.....	50
Obrázek 7 – Graf - Byl(a) jsi seznámen(a) s možnostmi sociálního bydlení (např. sociální byty, azylové domy, domy na půli cesty atp.)?	50
Obrázek 8 – Graf - Využil(a) si některou ze služeb sociálního bydlení?	51
Obrázek 9 – Graf - Pokud jsi využil(a) některou ze služeb sociálního bydlení, tak prosím uveď jakou.	52
Obrázek 10 – Graf - Měl(a) jsi zajištěné bydlení při odchodu z dětského domova?.....	52
Obrázek 11 – Graf - Měl(a) si zajištěnou práci před odchodem z dětského domova?.....	53
Obrázek 12 – Graf - Využil(a) jsi pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova?.....	54
Obrázek 13 – Graf - Byla pomoc sociálního pracovníka pro Tebe přínosná?.....	54
Obrázek 14 – Graf - Spolupracuješ se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova?.....	55
Obrázek 15 – Graf - Jsi v kontaktu s dětským domovem, který jsi opouštěl(a)?	56
Obrázek 16 – Kontingenční graf 1 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu pro hypotézu..	59
Obrázek 17 – Kontingenční graf 2 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu pro hypotézu..	61
Obrázek 18 - Kontingenční graf 3 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu pro hypotézu ..	63

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Kontingenční tabulka 1 signifikance Chí-kvadrát testu	58
Tabulka 2 - Kontingenční tabulka 1 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu	59
Tabulka 3 - Kontingenční tabulka 2 signifikance Chí-kvadrát testu	60
Tabulka 4 - Kontingenční tabulka 2 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu	61
Tabulka 5 - Kontingenční tabulka 3 signifikance Chí-kvadrát testu	62
Tabulka 6 - Kontingenční tabulka 3 výpočtu signifikance Chí-kvadrát testu	63

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: TABULKA KRITICKÉ HODNOTY TESTOVÉHO KRITÉRIA CHÍ-KVADRÁT

Příloha P II: DOTAZNÍK K PRAKTICKÉ ČÁSTI – PRVNÍ ČÁST

Příloha P III: DOTAZNÍK K PRAKTICKÉ ČÁSTI – DRUHÁ ČÁST

**PŘÍLOHA P I: TABULKA KRITICKÉ HODNOTY TESTOVÉHO
KRITÉRIA CHÍ-KVADRÁT (CHRÁSKA, 2007, S. 248)**

Stupně volnosti	Hladina významnosti	
	0,05	0,01
1	3,841	6,635
2	5,991	9,21
3	7,815	11,341
4	9,483	13,277
5	11,070	15,086
6	12,592	16,812
7	14,067	18,475
8	15,507	20,09
9	16,919	21,666
10	18,307	23,209
11	19,675	24,725
12	21,026	26,217
13	22,362	27,688
14	23,685	29,141
15	24,996	30,578
16	26,296	32
17	27,587	33,409
18	28,868	34,805
19	30,144	36,191
20	31,410	37,566

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK K PRAKTICKÉ ČÁSTI – PRVNÍ ČÁST

Připravenost adolescentů opouštějících dětské domovy na samostatný život

Vyplnění tohoto dotazníku nezabere více než 3 minuty.

*Povinné pole

1. Jakého jsi pohlaví? *

Označte jen jednu elipsu.

- Dívka
 Chlapec

2. Jaký je Tvůj věk? *

Označte jen jednu elipsu.

- 18-19 let
 20-21 let
 22-23 let
 24 a více

3. Cítil(a) ses dětským domovem připravován(a) na odchod do samostatného života? *

Označte jen jednu elipsu.

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Rozhodně ne

4. Pokud jste se necítil(a) připravená, co zásadního Ti v přípravě scházelo?

Vyplňujte pouze pokud jste v předchozí otázce odpověděl(a) "Spíše ne" nebo "Rozhodně ne"

Grantové projekty a programy

5. Byl(a) jsi součástí některého z grantových projektů/programů, nebo projektů/programů neziskových organizací? *

Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne

6. Pokud jste byl(a) součástí grantových projektů/programů, jak ses o tomto projektu/programu dozvěděl(a)?

Vyplňujte pouze pokud jste v předchozí otázce odpověděl(a) "Ano".

7. Domníváš se, že byl takovýto projekt/program přínosný po opuštění dětského domova?

Vyplňujte pouze pokud jste v první otázce odpověděl(a) "Ano".

Označte jen jednu elipsu.

- Určitě ano
 Asi ano
 Nevím
 Asi ne
 Určitě ne

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK K PRAKTICKÉ ČÁSTI – DRUHÁ ČÁST

Bydlení

8. Byl(a) jsi seznámen(a) s možnostmi sociálního bydlení (např. sociální byty, azylové domy, domy na půli cesty atp.)? *

Označte jen jednu elipsu.

- Určitě ano
 Asi ano
 Nevím
 Asi ne
 Určitě ne

9. Využil(a) si některou ze služeb sociálního bydlení? *

Označte jen jednu elipsu.

- Určitě ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne

10. Pokud jsi využil(a) některou ze služeb sociálního bydlení, tak prosím uveď jakou.

Vyplňujte pouze pokud jste v předchozí otázce odpověděl(a) 'Určitě ano' nebo 'Spíše ano'

11. Měl(a) jsi zajištěné bydlení při odchodu z dětského domova? *

Označte jen jednu elipsu.

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne

Zaměstnání

12. Měl(a) si zajištěnou práci před odchodem z dětského domova? *

Označte jen jednu elipsu.

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne

Spolupráce se sociálním pracovníkem

13. Využil(a) jsi pomoc sociálního pracovníka po odchodu z dětského domova? *

Označte jen jednu elipsu.

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne

14. Byla pomoc sociálního pracovníka pro Tebe přínosná? *

Označte jen jednu elipsu.

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne

15. Spolupracuješ se sociálním pracovníkem nadále po odchodu z dětského domova? *

Označte jen jednu elipsu.

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne

16. Jsi v kontaktu s dětským domovem, který jsi opouštěl(a)? *

Označte jen jednu elipsu.

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Lucie Vránová

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název Práce: Přípravenost adolescentů opouštějících dětské domovy na samostatný život z pohledu sociálního pracovníka

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2022

Počet titulů české literatury a pramenů: 14

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových odkazů: 14

Celkový počet znaků: 110352

Posudek vedoucího/openenta bakalářské/diplomové práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studenta/-tky: Lucie Vránová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Připravenost adolescentů opouštějících dětské domovy na samostatný život z pohledu sociálního pracovníka

Vedoucí/openent* práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 68

Počet stránek příloh: 4

Počet titulů v seznamu literatury: 29

Celkový počet znaků: 110352

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	•			
--	---	--	--	--

Oborová přílehavost tématu

	•			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	•			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		•		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		•		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		•		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	•			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	•			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		•		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	•			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		•		
--	--	---	--	--

*

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Vyváženost teoretické a praktické časti
v daném tématu

	•			
--	---	--	--	--

Návaznosť kapitol a subkapitol

		•		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť
výsledkov v praxi

	•			
--	---	--	--	--

Vhodnosť prezentácie záverov práce
(publikácie, referáty, apod.)

		•		
--	--	---	--	--

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

Nemám otázky do diskusie.

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

Autorka predkladanej bakalárskej práce Lucie Vránová, sa zaoberá vo svojej práci sociálnou problematikou a to vidíme už v samotnom názve Pripravenosť adolescentov opoušťajúcich detské domovy na samostatný život z pohľadu sociálneho pracovníka. Štruktúra práce obsahuje v jednotlivých kapitolách a podkapitolách skúmanú problematiku. Autorka má praktické skúsenosti s tou problematikou, preto jej patrí pochvala, že sa pustila do náročnej problematiky v rámci sociálnej práce.

V úvode autorka charakterizuje celú problematiku, ktorú rozoberá v jednotlivých kapitolách, taktiež si v anotácii vytýčila cieľ svojej bakalárskej práce. Autorka pri písaní použila adekvátnu odbornú literatúru, ktorú uvádza v zozname bibliografických odkazov (autorka použila len domácu). V práci sa nájdu formálne nedostatky v rámci predpísanej normy. Predkladaná bakalárska práca sa člení na teoretickú a empirickú časť.

Teoretickej časti práce opisuje pohľad na zvolenú problematiku v troch hlavných kapitolách a podkapitolách. Prvá kapitola je venovaná profesii sociálneho pracovníka a multidisciplinárny tímu, druhá kapitola rozoberá sociálne prostredie a dieta. Tretia kapitola sa venuje sociálnym službám, ktorým je bytostne dotýkajú detského klienta. Menšie výhrady k teoretickej časti mám, že by bolo potrebné porovnať situáciu v zahraničí.

Praktickú časť tvorí posledná kapitola štvrtá, ktorá je prínosom predkladanej práce. Empirická časť je veľmi dobre a prehľadne spracovaná, kde bola využitá vhodná metóda – dotazníka, boli stanovené hypotézy a to nulová a alternatívna. Následne sa výsledky spracovali teda vyhodnotenú aplikovanou štatistikou chi-kvadratu. Za prínosne v tejto práci – empirickej časti je, že autorka skúmala pripravenosť adolescentov odchádzajúcich z detského domova na samostatný život.

Domnievame sa, že predložená bakalárska práca aj na napriek niektorým nedostatkom je zaujímavou spracovaná a spĺňa požiadavky kladené na bakalársku prácu.

Doporučení k obhajobe: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

- práca spĺňa požiadavky kladené na bakalársku prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikácia:

- klasifikujem ju stupňom – 1 - 2 dle obhajoby

Datum, podpis: 18.08.2022

* nehodící se, škrtněte

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: **Lucie Vránová**

Obor studia: **Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii**

Název práce: **Připravenost adolescentů opouštějících dětské domovy na samostatný život z pohledu sociálního pracovníka**

Oponent práce: Mgr. Iveta Jelínková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová přílehavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

			x	
--	--	--	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			x	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

			x	
--	--	--	---	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

			x	
--	--	--	---	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Udělal byste s odstupem času v rámci Vašeho výzkumu něco jinak? Vyskytly se nějaké okolnosti, které mohly zkreslit výsledky výzkumu?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Hlavním tématem předložené bakalářské práce je problematika připravenosti adolescentů na samostatný život, po pobytu v dětském domově z pohledu sociálních pracovníků. Zvolené zaměření práce je úzce spjato se studovaným oborem.

Bakalářská práce je standardně dělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je postavena na třech hlavních kapitolách, v nichž se autorka z různých pohledů snaží přiblížit hlavnímu tématu práce. V první kapitole pod názvem Sociální pracovník, nás seznamuje s osobností sociálního pracovníka v dětském domově, s charakteristikou sociálního pracovníka, etickým kodexem a multidisciplinárním týmem. Druhá kapitola práce s názvem Sociální prostředí dítěte zmiňuje rodinné prostředí dítěte, sociální patologii rodiny a ohrožení dítěte. Ve třetí kapitole Sociální služby se autorka soustředila na problematiku odebírání dětí z rodiny, problematiku dětských domovů, odchodů z nich a poté seznamuje s nadacemi, které v rámci tématu této práce jsou u nás aktivní.

Jde určitě o zajímavé téma, nicméně musím konstatovat, že se autorce v teoretické části moc nezdařilo čtenáře s jeho základní rámcem přehledně seznámit. Jednotlivé kapitoly ani části textu na sebe logicky nenavazují, dle kapitol ani obsahově není členění práce logické. Pod názvy kapitol jsou uváděny mnohdy zcela jiné informace. Uvádění zdrojů v textu není jednotné, dále chybí zdroje např. na str. 26-35, kap. 1.1, 1.3, 1.4, 2.3, ...; u některých přímých citací není uvedena strana.

Výzkumnou část práce tvoří šetření, pro které studentka zvolila kvantitativní výzkum formou dotazníku. V této části práce seznamuje s cílem a hypotézami výzkumu, zkoumaným vzorkem, seznamuje nás s otázkami v dotazníku a vyhodnocením jednotlivých hypotéz.

Sebraná data byla zpracována podle jednotlivých kritérií standardu. Na škodu práce je pak ne příliš podrobný rozbor výsledků výzkumu, zamyšlení se nad výsledky, hlavně pak vlastní reflexe, apod. Jde o pouhý popis formy výzkumu. Ani v Závěru práce autorka výzkum nereflektovala, například chybí návrhy využití výsledků výzkumu, limity výzkumu, apod.

Formální stránce práce bych ještě vytkla nejednotné uvádění zdrojů v Seznamu literatury, co se týká jmen autorů.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji**

Navrhovaná klasifikace: **2 – 3 dle obhajoby**

V Praze 10. 8. 2022

Mgr. Iveta Jelínková